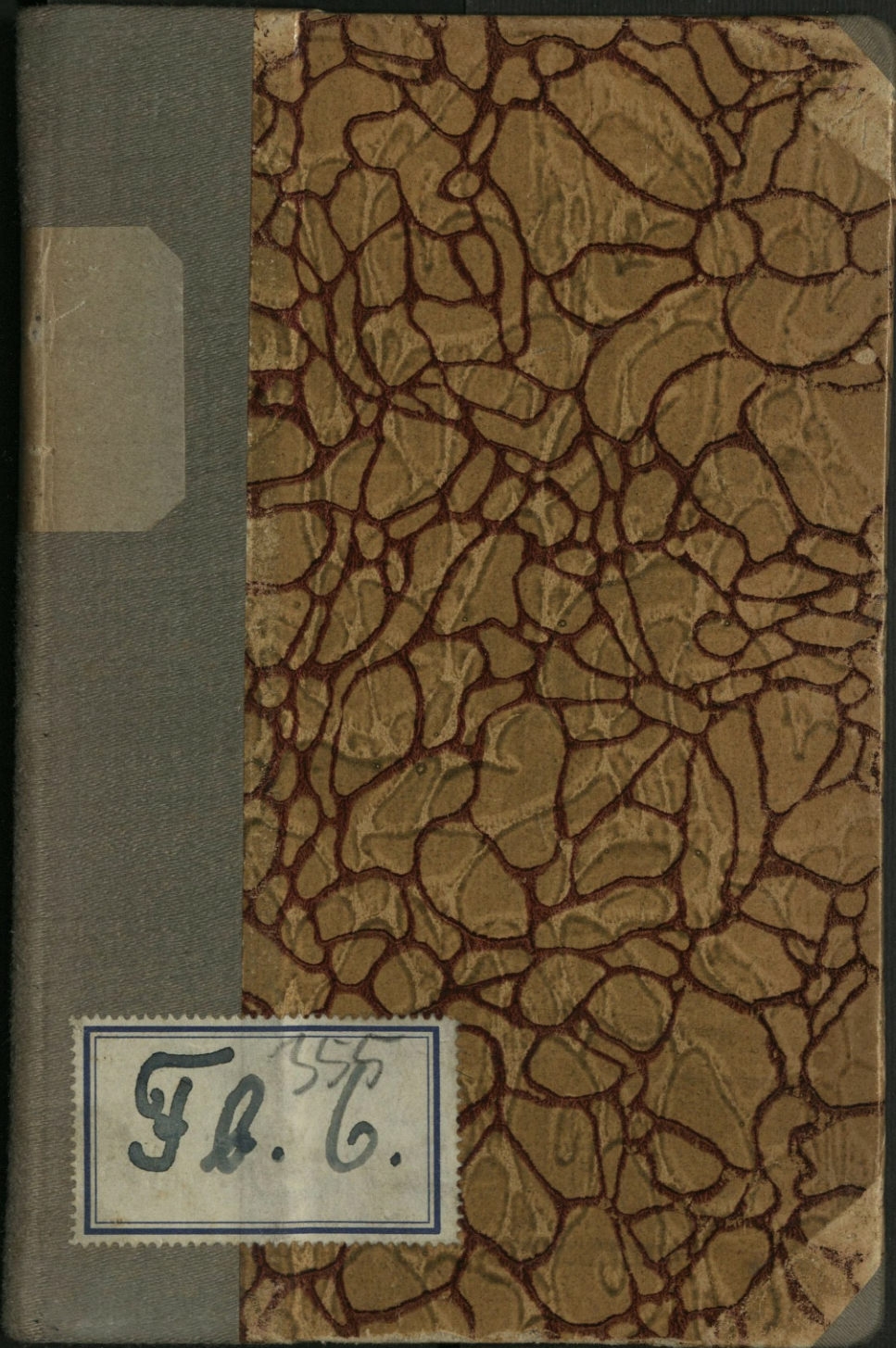

Grey Scale #13

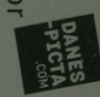
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

557
F.B. 6.

Colour Chart #13

555
Fb. 6.

Eigentum
Heeresarchiv - Zweigstelle
Danzig

Fb. 6. 7. 1. 1. 1.

J. Kozierowski rzt. 43 p. p. s. k.

No 1. BIBLIOTEKA WIADOMOŚCI WOJSKOWYCH. No 1.

EDMUND ŚWIDZIŃSKI
Generał Piechoty.

PRZYGOTOWANIE DO ZADAŃ BOJOWYCH

SZEREGOWCA,
OGNIWA, ZASTĘPU
I PLUTONU.

Eigentum
Heeresarchiv - Zweigstelle
Danzig

1915—18

WARSZAWA.

Nakładem Towarzystwa Polskiej Wiedzy Wojskowej.

Drukarnia F. Wyszynskiego i S-ki, Zgoda 5.

Wskazania przewodnie

przygotowania do zadań bojowych szeregowca, ogniwa, zastępu i plutonu¹⁾.

ROZDZIAŁ I.

Szkoła szeregowca, ogniwa i zastępu.

Zasady ogólne.

W celu należytego przygotowania pojedynczego żołnierza do walki, przedewszystkiem należy urobić odpowiednio jego ducha, a zarazem nadać mu dziarski wygląd zewnętrzny, w tym celu:

- 1) Wpocić w żołnierza należyte zrozumienie wymagań karności wojskowej,
- 2) Wyrobić zuchowatość wyglądu i sprawność wojskową
- i 3) Wyrobić przyzwyczajenie, aby przedtem nim przystąpi do wykonania rozkazu, zrozumiał

¹⁾ W opracowaniu: „Przygotowanie do zadań bojowych kompanji i bataljonu“.

go, t. j. nic nie robił machinalnie bez zrozumienia istoty sprawy.

Przygotowanie bojowe rozpoczyna się od nauki robienia bronią: palną i białą, zgodnie z Instrukcją nauki strzelania i Przepisem szyków piechoty, a następnie polega na wyuczeniu:

a) stosowania ognia; b) wyszukiwania ku temu celów; c) określania odległości na oko; d) pokonywania przeszkód terenu; e) sygnalizacji w dzień i w nocy; f) zastosowania użycia broni białej; g) szyku tyraljerskiego; h) umiejętności wykorzystania terenu; i) manewrowania pod strzałami; j) działania ogniwa i zastępu w czasie natarcia i ataku; k) przeprowadzania ataku i uderzenia na bagnety; l) obowiązków *wedety* („storożowej post“), *placówki* („polewej karauł“), *placówki ukrytej* („siekriet“) i *patrolu* („dozor“).

Każdego szeregowca oddzielnie lub w oddziale należy zapoznać ze wszystkimi obowiązkami, wyłożonemi w § 78 Przepisu szyków piechoty w czasie działania szyku tyraljerskiego w najrozmaitszych okolicznościach: przy nacieraniu, ataku, obronie, cofaniu; wszystko to w różnorodnym terenie, w różnej odległości od przeciwnika i przy różnych sposobach działań z jego strony, przy różnych stanowiskach swych oddziałów sąsiednich i t. p.

Sposób nauczania pozostawia się (według

przepisu) do wyboru instruktora, lecz należy oddzielnie sprawdzać każdego szeregowca praktycznie w terenie co do wszystkich wymaganych od niego obowiązków w łańcuchu strzelców (Przepisy piechoty § 76). Podobnie należy czynić w czasie nauki Przepisu służby polowej.

Uwaga. W tym celu, by każdy szeregowiec ze zrozumieniem wypełniał służbę frontową i polową, należy drogą pogadanek zaznajomić go z różnymi terminami przepisowymi, dać pojęcie o walce, zaznajomić z działaniem różnych rodzajów broni i wyjaśnić skuteczność ognia piechoty i artylerji w zależności od odległości.

Z a s t o s o w a n i e o g n i a .

Objaśnić: Strzelanie w boju bywa pojedyncze i salwami. Ogień pojedynczy może być: wolny, szybki i oznaczoną ilością naboju.

Pokazać praktycznie porządek przeprowadzenia ognia pojedynczego wolnego (kolejność w ogniwie lub w zastępie zależnie od rozkazu), szybko (bez kolejności) i oznaczoną ilością naboju.

Objaśnić, że niekiedy rozkazują strzelać tylko najlepszym strzelcom.

Pogadankami wyjaśnić główne zasady zastosowania ognia w walce, a mianowicie: dyscyplina

ognia; umiejętny wybór rodzaju ognia; prawidłowy wybór celu dla strzelania i prawidłowe określenie odległości dla celu.

Karabin nasz jest wyśmienity. Jest on celny na dalekie odległości i nabija się szybko, a wskutek tego pozwala na szybkie strzelanie. Lecz dobre strzelanie zależy nietylko od karabinu, ile od nas samych, to znaczy od naszej umiejętności. Przykład: celność karabinu nic nie pomoże, gdy my nieprawidłowo określimy odległość do celu lub mylnie nastawimy celownik, wystrzelimy na ślepo, źle wycelujemy lub nie zorjentujemy się, gdzie strzelać. Zdarność naszego karabinu do strzelania szybko może tylko zaszkodzić, gdy, nie pomyślawszy, zaczniemy strzelać bez sensu i wystrzelamy swoje naboje przed czasem. Zdarność karabinu do strzelania na odległość należy wykorzystać ze zrozumieniem. Gdy wystrzelamy naboje z dalekich odległości, wtedy nie będzie czem razić nieprzyjaciela z bliskich odległości, to jest wtedy, kiedy można strzelać pewnie.

Dlatego więc, by nasze strzelanie było w walce dobre, potrzebna jest dyscyplina ognia (strzelania): trafny wybór rodzaju ognia, prawidłowy wybór celów dla strzelania i prawidłowe określenie odległości do celu.

Dyscyplina ognia znaczy: żeby każdy strzelec słuchał komendy {zwierzchników: każą strzelać — strzelaj, każą przestać strzelać — przestań, każą wolniej — nie śpiesz się, każą zmienić cel — strzelaj gdzie każą; celownik nastawiaj, jak wskaże plutonowy; skomenderują strzelać salwami — słuchaj komendy; każą paczkami tyle-to naboji — wystrzelaj i przestań. Zawsze celuj. Szeregowiec, — słuchaj zastępowego i plutonowego, plutonowy — słuchaj dowódcy kompanji.

Tylko wtedy, gdy strzelaniem kierują dowódcy, będzie ono rozumne i skierowane do tych celów, do których należy strzelać, by wyrządzić nieprzyjacielowi jak największą szkodę.

Wybór rodzaju ognia przeprowadzają dowódcy plutonów według wskazówek dowódcy kampanji; oni, kombinują — czy trzeba rozpocząć ogień pojedynczy lub strzelać salwami, a kiedy pojedynczy, to jaki: wolny, szybki lub oznaczoną ilością naboju.

Jeżeli wykonywać to bez zastanowienia, można bez potrzeby wystrzelać naboje. Naprzykład: zjawił się w oddali patrol nieprzyjacielski w liczbie trzech, a ty rozpocząłeś strzelać salwami — nie warto!

Nie do każdego celu trzeba strzelać, a jeżeli zdecydowałeś się strzelać, to kombinuj, jaka odległość i jak wielki cel, wtedy już wybieraj rodzaj ognia.

Dalekoistość naszego karabinu — do 2-ch wiorst, a celownik obliczony na 2700 kroków; lecz z odległości większej od 1 wiorsty ogień mało skuteczny. Na skuteczność ognia można liczyć tylko z odległości bliższych od 1 wiorsty; największą skuteczność otrzymuje się przy strzelaniu z *celownikiem zwykłym*, t. j. przeciwko piechocie na odległości 500 kroków, a przeciwko konnicy na 600 kroków.

Dlatego przy wyborze rodzaju ognia i celów dla strzelania należy pamiętać o następującem:

Pojedynczy ogień można przeprowadzać: a) Na odległości do 500 kroków do celów wszelkiego rodzaju. b) Na odległości do 1 wiorsty do skupień, złożonych z kilku ludzi. c) Na odległości większe od 1 wiorsty: 1) kiedy według toczonyj walki okaże się potrzeba podtrzymania choć niezbyt silnego, lecz stałego ognia, 2) kiedy wyraźny cel zjawia się tylko na czas krótki i 3) kiedy

zjawił się choć nieznaczny, lecz ważny cel; naprzykład, grupa oficerów. W ostatnim wypadku do strzelania wyznacza się lepszych strzelców.

Strzelanie salwami rozpoczyna się z wszelkich odległości bliskich i dalekich, lecz tylko w tym wypadku, gdy komenda może być usłyszana i głównie do dużych celów.

Cele do strzelania wskazują dowódcy kompanji i plutonu, lecz każdy strzelec powinien uważnie wpatrywać się we wskazany kierunek i odszukiwać naznaczony cel, bardzo często mało znaczny, by celnie się zmierzyć.

Z odległości, przy których strzela się *ze zwykłym* celownikiem, każdy strzelec może rozpoczynać ogień samodzielnie, wybierając cel i szybkość ognia według swego uznania.

Wyjaśnić i praktycznie przejść punkty 6, 7 i 8 § 78 Przepisu szyków piechoty.

Każdy szeregowiec w szyku tyraljerskim jest obowiązany:

p. 6) Rozpoczynać ogień na rozkaz lub na komendę dowódcy; rozpoczynać ogień samodzielnie, można, o ile nie było specjalnego zakazu tylko z odległości, z których wskazano strzelać z *celownikiem zwykłym*, wybierając cel i szybkość ognia według swego rozumienia.

p. 7) Na komendę: „*Ogień pojedynczy — Strzelać!*” strzelać po kolei, wskazanej przez do-

wódcę zastępu lub starszego żołnierza w ogniwie; na komendę: „Szybko — Strzelać!” strzelać bez kolei, lecz we wszystkich wypadkach — uważnie nastawiać celownik, dokładnie celować, strzedz swego zapasu naboju i starać się o ich uzupełnienie, biorąc naboje od występujących z szyku ludzi; kiedy wystrzelano połowę zapasu naboju, meldować o tem starszemu w ogniwie.

p. 8) Na gwizdek plutonowego lub zastępowego natychmiast zaprzestać ognia i zwrócić głowę w stronę dowódcy.

Praktyczne rozwiązanie zadań w polu w stosowaniu ognia przeprowadza się w czasie nauki zastępu; w koszarach pokazać i ćwiczyć się w rozwiązywaniu zadań w strzelaniu na planach perspektywicznych „Ogiri“.

Wyszukiwanie celów.

Praktyka w polu: w wybranej miejscowości rozstawia się grupy *tarcz ćwiczebnych* (przedstawiających łańcuch strzelców, rezerwę lub pojedyncze osoby), głów, lub z tułowiem, w różnych kierunkach i w różnych odległościach, z odpowiednim przystosowaniem do terenu.

Ćwiczącym rozkazuje się wpatrywać się kolejno w kierunku każdej grupy, określić, ile postawiono tarcz ćwiczebnych, w jakim porządku i w jakiej

odległości od miejsca, w którym stoją ćwiczący. Potem podaje się komendy ostrzeliwania ogniem pojedynczym tej lub innej grupy i wymaga się, by strzelec wybrał sobie określony cel i wskazał, w jaką mianowicie tarczę celował.

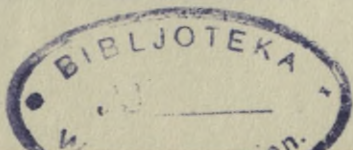
To samo należy wymagać we wszystkich następnych ćwiczeniach w składzie zastępu.

Uwaga. Ćwiczenia w wyszukiwaniu celów można przeprowadzać rok cały, o ile w pobliżu koszar znajduje się przestrzeń wolna dla ustawienia grup tarcz na większych lub mniejszych odległościach.

Ocenianie odległości „na oko“.

(Nauka okomiaru).

Nauka oceniania odległości na oko w stopniowaniu, wskazanym przez Instrukcję nauki strzelania, rozpocząć w okresie zajęć z rekrutami, lecz nie wyznaczać w tym celu osobnego czasu, lecz korzystać z każdego wyjścia w pole: na przechadzki, dla ćwiczeń taktycznych, przy wyjściu na strzelanie i t. p. Należy ćwiczyć ludzi w ocenianiu odległości do wystawionych różnej wielkości tarcz lub żywych celów i do miejscowych przedmiotów. Szczególniej zwrócić uwagę na odległość, z której rozpoczyna się skuteczny ogień karabinowy

(około 1 wiorsty) i na odległość celownika zwykłego (500 kroków). Przedewszystkiem jednak należy wyjaśnić, dlaczego trzeba koniecznie umieć określać odległości.

Pokonywanie trudności miejscowych.

Praktycznie ćwiczyć w gimnastyce polowej na przyrządach gimnastycznych polowych, zachęcając do odwagi i dziarskości. Korzystać również ze sposobności w czasie ćwiczeń w polu, by pokonywać różne napotymane przeszkody: spadziste wąwozy, obmarznięte stoki, przeprawy przez rzeki po kładkach i t. p.

Sygnalizacja we dnie i w nocy.

Każdy żołnierz niższych stopni w czasie pierwszego roku służby obowiązany jest nauczyć się znaków umówionych, przepisanych § 14 Przepisu szyków piechoty. Naukę powyższą przeprowadzać tak, by już w początku zbiórek oddziałów wszyscy rekruci rozumieli znaki umówione.

Co się tyczy sygnalizacji optycznej, to według „Przepisu“ w każdej kompanji w każdym czasie powinno znajdować się nie mniej niż 8 wyćwiczonych sygnalistów (po 2 na pluton), *znających dobrze system alfabetu*. Skrócony zaś system powinni umieć wszyscy żołnierze niższych

stopni w 2-im roku służby (w początkach zbiorok oddziałów wojska).

Ćwiczenie w sygnalizacji przeprowadzać w czasie każdego wyjścia w pole, korzystając z wszelkiej okazji do przesłania rozkazów i doniesień za pomocą sygnałów. Porozumiewanie się z ludźmi, oznaczającymi przeciwnika, podczas ćwiczeń taktycznych przeprowadzać za pomocą sygnalizacji.

Dla sygnalizowania w nocy wyprowadzać ludzi wieczorem, kiedy ściemni się.

Zastosowanie broni białej.

Praktycznie należy nauczyć kłuc *manekin* z miejsca i z rozbiegu, w punkt wyznaczony.

Praktycznie pokazać w polu: atak na bagnety z miejsca całym ogniwem. W tym celu rozkazuje się uczącym, zależnie od ilości karabinów do nauki, podpełznąć na odległość 50 kroków od rozstawionych manekinów, a następnie podaje się przepisowe rozkazy i komendy, na które ludzie zrywają się, rzucają na „hurra“ i kłują manekiny.

Pojęcie o szyku i formacji bojowej.

Pogadankami wyjaśnić znaczenie szyku, zaznajomić z różnego rodzaju terminami (szereg, rząd, skrzydło, odstęp, dystans i t. p.); wyjaśnić rzeczywistą różnicę szyku zwartego i tyraljerskiego.

Szyk jest to ustanowione rozmieszczenie żołnierzy dla zbiorowego ich rozlokowania, poruszania i działania. Szyk jest niezbędny dlatego, by jedni nie przeszkadzali drugim; bez szyku wojsko przekształciłoby się w bezładny tłum

Szyk, w którym żołnierze stoją jeden obok drugiego w jednej linii, nazywa się *szeregiem*. Końce szyku nazywają się *skrzydłami* — prawym i lewym. Nazwy skrzydeł przy obrotach szyku nie zmieniają się. Strona szyku, w którą żołnierze są obrócenii, mając prawe skrzydło z prawej strony, a lewe — z lewej strony, nazywają się *frontem*. Piechota szykuje się w dwa szeregi, postawione jeden za drugim tak, by żołnierze zachowali krycie. Odległość między szeregami równa się długości wyciągniętej ręki. Dwaj żołnierze, stojący jeden za drugim, stanowią *rotę*.

Szyk może być *zwarty*, *rozwarty* i *tyraljerski* (łańcuch strzelców). W szyku *zwartym* żołnierze w każdym szeregu trzymają się jeden od drugiego na szerokość dłoni między łokciami; w *rozwartym* odległości między żołnierzami (odstęp) zwiększa się na krok, lub jak będzie rozkazane; w *szyku tyraljerskim* żołnierze rozsypują się w jedną linię na odległości w przybliżeniu wskazane rozkazem, w zależności od długości przestrzeni, którą należy zająć.

Szyk zwarty i rozwarty może mieć różne formy, mianowicie: 1) *szyk rozwinięty*, kiedy wszystkie części szyku stoją w jednej linii obok siebie, i 2) *kolumny*, kiedy części szyku stoją jedne za drugą. Odległość między dwiema częściami kolumny nazywa się *dystansem*. Ta część kolumny, która znajduje się na przodzie, nazywa się *czołem kolumny*, a część, znajdująca się z tyłu, — *tyłem kolumny*. Odległość od czoła do tyłu nazywa się *głębokością kolumny*.

We wszystkich szykach należy przestrzegać całkowitego spokoju i uwagi; wychodzić z szyku bez pozwolenia nikt nie ma prawa.

W *szyku zwartym* należy patrzeć prosto, stać nieruchomo, występować równocześnie lewą nogą i zachować tempo marszu, zachować równanie w szeregach i w rzędach; w *szyku rozwartym* poruszać się w nogę i przestrzegać dokładne równanie tylko według rozkazu. W *szyku tyraljerskim* samym żołnierzom pozostawia się wybór stanowiska na miejscu, jak również i w czasie poruszeń; równania nie wymaga się.

Pogadankami wyjaśnić, jak prowadzi się walkę i jaki porządek zachowuje kompanja w boju.

Kiedy nieprzyjaciel stoi daleko, razi się go bronią palną, strzelając piechota z karabinów, a artylerja z dział; kiedy zbliżymy się do niego, wtedy rzucamy się na bagnety.

Porządek, w jakim wojska prowadzą walkę, nazywa się *formacją bojową*.

Formacja bojowa kompanji składa się z plutonów, rozsypanych w łańców tyraljerów i plutonów nierozsypanych. Plutony nierozsypane w formacji bojowej nazywają się *rezerwą (odwodem)*. Łańcuch tyraljerów prowadzi walkę z daleka, strzelając, rezerwa zaś pomaga łańcuchowi, zapelnia luki, zapobiega różnym przypadkom, a kiedy obydwie strony zejdą się, rezerwa razem z łańcuchem tyraljerskim rzuca się na wroga na bagnety.

Wystąpienie na bagnety nazywa się *atakami*.

Szyk tyraljerski (rozsypany).

Pogadankami wyjaśnić cel, ogólny wygląd właściwość szyku tyraljerskiego.

Szyk tyraljerski (łańcuch tyraljerów; łańcuch strzelców) używa się w celu lepszego rażenia nieprzyjaciela ogniem, dla dostarczenia strzelcom największych dogodności w czasie strzelania i dla zmniejszenia strat w ludziach od ognia przeciwnika. W szyku tyraljerskim 4—6 ludzi stanowi *ogniwo*, a 2—4 ogniwa stanowią *zastęp*. W szyku tyraljerskim zastęp *rozsypuje się* w jeden szereg; odstęp między ludźmi wyznacza komenda, a jeżeli niewyznaczony, to żołnierze rozsypują się na odstęp kroku. W szyku tyraljerskim równania nie wymaga się; strzelcy powinni przystosowywać się do terenu, wskutek czego i oddzielni żołnierze w ogniwach, jak i ogniwa w zastępach mogą nieco wysuwać się z ogólnej linii frontu, przesunąć się na prawo lub na lewo, lecz nie powinni skupiać się, a rozmieszczać się tak, by nie przeszkadzali sąsiadom strzelać i nie tracili łączności. Żołnierze jednego ogniwa, to najbliżsi towarzysze broni.

W szyku tyraljerskim wszyscy powinni zachowywać się cicho, uważać na głos i znaki dowódcy i baczyć na wykonanie, jak w szyku zwartym; lecz żołnierzom w łańcuchu tyraljerskim pozostawia się samodzielność w wyborze stanowiska w terenie zarówno w miejscu, jak i w czasie poruszeń.

Praktycznie pokazać: mechanizm rozsypania na początek ogniwa, a następnie zastępu — w linię i w ruchu naprzód.

Pogadankami i przykładem wyjaśnić i praktycznie przejść obowiązki szeregowca w szyku tyraljerskim, wyłożone w punktach 1, 2, 3 i 4 § 78 Przepisu szyków piechoty.

p. 1) Rozumieć zadanie bojowe swego ogniwa, zastępu, plutonu i kompanji.

W tym celu trzeba wiedzieć: gdzie i w jakim kierunku znajduje się nieprzyjaciel; czy wskazano kompanji nacierać na niego lub oczekiwać na wskazanej pozycji; w jednym i drugim przypadku—w jakim celu; co będą robić w tym czasie inne kompanje, jakie stanowisko wyznaczono plutonowi w formacji bojowej kompanji, t. j. w łańcuchu strzelców czy w rezerwie, lub też pluton otrzymał specjalne przeznaczenie. Jeżeli pluton w łańcuchu strzelców, to jaką rozciągłość frontu rozkazano zając, w jakim kierunku nacierać, w którą stronę utrzymywać łączność frontu (t. j. jaki pluton w kompanji, a w plutonie jaki zastęp wyznaczone są kierunkowemi). Jeżeli pluton, zastęp lub ogniwo otrzymały umyślne zadanie bojowe (naprzykład, przeprowadzenie oskrzydlenia, zajęcie jakiegoś punktu opornego, zabezpieczenie skrzydła i t. p.), to każdy szeregowiec powinien wiedzieć o tem.

p. 2) Zawsze podtrzymywać łączność z kolegami ogniwa, t. j. mieć możność ich widzieć i słyszeć; podawać rozkazy wzdłuż łańcucha, śledzić działania przeciwnika i sąsiadów, informując o zauważonem swemu najbliższemu dowódcy.

Wszystko to każdemu szeregowcowi należy wyjaśnić drogą praktycznego ćwiczenia, układając odpowiednie za-

dania, zmuszając wpatrywać się w stronę przeciwnika, meldować o każdej zmianie i t. p.

p. 3) We wszystkich wypadkach okazywać pomoc i poparcie swoim najbliższym kolegom, czem można: ogniem, bagnetem, łopata lub bezpośrednim współdziałaniem (naprzykład przy przejściu przez trudną przeszkodę).

Drogą pogadank i szczegółowych przykładów wyjaśnić znaczenie koleżeństwa w walce i wzajemnego poparcia.

p. 4) Pod żadnym pozorem samowolnie nie porzucać swego miejsca w łańcuchu strzelców. Raniony—nie powinien odwracać uwagi kolegów od ich bezpośrednich obowiązków, lecz, zameldowawszy najbliższemu dowódcy, udać się za jego pozwoleniem na *pierwszy punkt opatrunkowy*, lub odpełznąć za zasłonę i oczekiwać przybycia *sanitarjuszy*, a naboje wręczyć sąsiadom.

Przystosowanie się do terenu,
rozumienie go i umiejętność
wykorzystania.

Pogadankami wyjaśnić istotę przystosowania się do terenu.

Przystosować się do terenu — to znaczy korzystać z zasłon terenu tak, by można było wykonywać swe zadanie, a samemu pozostać ukrytym od wzroku i strzałów przeciwnika; gdy idziemy, należy wybierać drogę między zasłonami; gdy stoimy na miejscu, należy wykorzystać parowy, wały, płoty, rowy i inne zasłony, żeby lepiej przygotować się do strzelania i zasłonić się.

Lecz przystosować się do terenu, to nie znaczy chować się! Tutaj ważną jest rzeczą, by zasłona nie przeszkadzała działać przeciw nieprzyjacielowi. Gdy trzeba, byś strzelał, a ty ukryłeś się w tak głębokiej jamie, że strzelać nie możesz, lub za wysokim płotem, a *strzelnic* czyli okopu, żeby strzelać z wierzchu, nie zrobiłeś — wstyd i hańba! znaczy to, żeś się schował. Gdy obowiązany jesteś iść naprzód, by pomódz koledze, a schowałeś się za zasłoną, przed którą znajduje się nieprzebyta przeszkoda — znów wstyd, gdyż schowałeś się, a sprawa na tem cierpi.

Przystosowując się do terenu, łańcuch strzelców zajmuje takie miejsca, z których przy możliwym ukryciu od wzroku i wystrzałów przeciwnika najwygodniej działać ogniem przeciwko nieprzyjacielowi lub zaatakować na bagnety (stosownie do danego zadania). Zależnie od istniejących zasłon, poszczególne części łańcucha tyraljerskiego mogą się naprzód posuwać w stosunku do sąsiednich, lecz w ten sposób, by jedna część nie przeszkadzała działaniom drugiej.

Praktycznie nauczyć przygotowania i składania się z karabinu w różnych postawach (stojący, z kolana i leżąc) z podpory, z poza zasłony i drzewa.

Wyjaśnić, że tam, gdzie niema przedmiotów w terenie, dogodnych dla strzelania, należy urządzić zasłony (okopy), a gdy niema czasu, to choć podporę dla karabina. W ostatecznym razie za podporę do karabina może posłużyć zwinięty szynel.

Wyjaśnić i praktycznie przejść p. 5 § 78 Przepisu szyków piechoty.

p. 5) Każdy szeregowiec w szyku tyraljerskim obowiązany jest wybrać sobie miejsce dogodne dla strzelania do wyznaczonego celu i wedle możliwości zasłonięte od wzroku i ognia przeciwnika; w tym celu w granicach odstępu między sąsiadami, można posuwać się naprzód, na prawo lub na lewo, nie naruszając jednak ogólnego kierunku frontu łańcucha strzelców i nie przeszkadzając działać sąsiadom; urządzać sobie podporę dla karabinu; według rozkazu, a w razie potrzeby i z własnej inicjatywy, ukryć się od wzroku i ognia przeciwnika za pomocą posiadanego przyrządu, worka z ziemią i t. p.

Praktycznie, w składzie ogniwa i zastępu, ćwiczyć się w przystosowaniu do terenu w czasie rozlokowania się w miejscu i podczas natarcia, a także w urządzaniu podpory dla karabinu.

W tym celu instruktor wybiera taki teren, na którym znajdują się fałdy, wzgórze, doły lub inne zasłony; następnie rozsypawszy zastęp, sprawdza wzajemne położenie ogniw i położenie ka-

żdego strzelca, bacząc przytem, by każdy urządził sobie podporę dla karabinu i zajął pozycję dogodną do strzelania.

Następnie żołnierze zbierają się i rozsypują w innym kierunku lub na innej przestrzeni terenu dla powtórzenia tego samego.

Takie sprawdzanie każdego szeregowca w przystosowaniu do terenu i przygotowaniu do strzelania odbywa się przez cały czas nauki zastępu, zarówno przy każdym położeniu łańcucha strzelców na miejscu, jak w czasie przystanków przy posuwaniu.

Uwaga. W tym celu, by lepiej obserwować każdego strzelca w łańcuchu poleca się tworzyć zastępy nie większe niż z 2-ch ogniw (wszystkiego 8 żołnierzy), zmieniając żołnierzy. Wszyscy pozostali ćwiczący się przyprowadzani są do linii i wysłuchują objaśnień i wskazówek instruktora.

Manewrowanie pod ogniem.

Objaśnić: Piechota w boju wykonywa poruszenia szybkim krokiem lub przebieganiem, a często pełzaniem, pojedynczo lub grupami.

Krokiem wtedy, gdy ogień jest mało skuteczny

(dalekie odległości) lub w terenie ukrytym. Pod czynnym ogniem można się przesuwac, przebiegając całymi plutonami, zastępami, ogniwami lub pojedynczo w zależności od siły ognia przeciwnika.

Kiedy zejdziemy się z przeciwnikiem zupełnie blisko i pod silnym ogniem, posuwanie się można przeprowadzać pełzając na niedalekie odległości.

Zastosowanie tego lub innego sposobu poruszenia pozostawia się uznaniu dowódcy kompanii i dowódców plutonów.

Wyjaśnić i praktycznie przejść p. 9 § 78 Przepisu szyków piechoty.

p. 9) Przy poruszeniach w składzie ogniwa, zastępu i plutonu przestrzegać wskazany przez dowódcę kierunek i, wedle możliwości wyznaczony odstęp od sąsiada od strony kierującego oddziału, korzystając jednak z terenu w celu osiągnięcia ukrycia i dogodności posuwania; przytem karabin nieść na rzemieniu lub w ręce, jak dogodniej.

W czasie przebiegań w składzie oddziału na komendę: „*Bezpiecznik — Naprzód!*” szybko zrywać się i przebiegać pędem do wskazanego przedmiotu lub we wskazanym kierunku, pochylając się, gdy trzeba, by tworzyć mniejszy cel dla ognia przeciwnika. Na komendę „*Stój!*” natychmiast przystosować się do terenu, jak wskazano w p. 5 (str. 17). W czasie przebiegania lub pełzania pojedynczo posuwać się na wyznaczone miejsce samodzielnie, wybierając sobie lepszą drogę we wskazanym kierunku i miejsca chwilowych przystanków.

Praktycznie nauczyć w czasie przebiegań szybko zrywać się, przebiegać, wpatrując się w teren leżący na przodzie, a dobiegając do wskazanego miejsca, wypatrzeć dogodną dla rozmieszczenia zasłonę lub fałdę w terenie i, zatrzymując się, położyć się szybko i zająć dogodną do strzelania pozycję.

Pokazać sposób przebiegania zygzakami.

Nauczyć przesunięcia pełzając z karabinem i w pełnym wykwapowaniu.

Uwaga. Pokazując sam mechanizm przebiegań, należy pomimo to wymagać przystosowania się do terenu w każdej okoliczności.

Pokazać porządek zmiany frontu łańcucha strzelców w marszu i na miejscu.

Szkoła natarcia ogniwa i zastępu.

Pogadanka o tem, jak przeprowadza się natarcie:

Gdy nacieramy w walce, należy nam, nie zważając na straty, dojść do nieprzyjaciela, by zetrzyść się z nim na bagnety. W tym celu najlepiej napaść na niego niespodziewanie, szybko, nie dając mu czasu do namysłu, i pobić. Lecz tak nie zawsze można, gdyż i nieprzyjaciel strzeże się. Pilnuje, robi wywiady o nas, przygotowuje

się do walki, i gdy pójdziemy bez przygotowania — powystrzela nim dojdziemy. Trzeba zatem podejść szybko, lecz mądrze i, w czasie kiedy podchodzimy przygotować skuteczność ataku, mianowicie: broniącego się osłabić ogniem artylerji i piechoty, nacierać tak, by mniej tracić ludzi od strzałów nieprzyjacielskich, zebrać cowiecej sił w tem miejscu pozycji nieprzyjaciela, dokąd poprowadzimy atak, i postarać się obejść nieprzyjaciela lub oskrzydlić go.

Wszystko to wykonywa się w czasie natarcia przed zbliżeniem się do przeciwnika na taką odległość, od której rozpoczniemy atak (im bliżej, tym lepiej).

W czasie natarcia kombinujemy, ażeby jaknajmniej tracić ludzi od kul wroga, wskutek czego wykorzystujemy zasłony, kiedy potrzeba zmieniamy szyk, miejsca niebezpieczne przechodzimy przebiegając, nacieramy albo razem, to znów oddziałami, słowem — przystosujemy się do warunków.

Kiedy zaś rozpoczniemy atak, wtedy ożywia nas jedna myśl — jaknajprędzej dotrzeć do nieprzyjaciela i zerwać się z nim na bagnety.

Oslabienie nieprzyjaciela ogniem karabinowym, jak również przesunięcia na boki po to, by więcej zebrać sił w tym miejscu, gdzie pójdziemy na bagnety, wykonywa się również przed rozpoczęciem ataku, a kiedy ruszymy do ataku, każdy idzie prosto przed siebie i nie zatrzymuje się.

Praktycznie pokazać porządek nacierania, przystosowanie łańcucha strzelców do terenu przy posuwaniu się i w czasie przystanków, przeprowadzenie ognia w walce nacierającej i zastosowanie okopywania się w czasie natarcia.

Ogólny porządek tych ćwiczeń jest mniej więcej następujący:

1) Na wybranej do ataku pozycji stawia się tarcze dla przedstawienia nieprzyjacielskiego łańcucha strzelców i ustawia czerwony znak wyobrażający artylerję nieprzyjacielską. Grupa starszych żołnierzy umieszcza się częściowo między tarczami dla rozpoczęcia ognia, częściowo zaś przedstawia rezerwę i chowa się za zasłonę, póki za pomocą sygnalizacji nie otrzyma rozkazu wstać (ujawnić się) lub wzmocnić łańcuch strzelców, natrzyć atakiem i t. p.

Dla porozumiewania się instruktora z żołnierzami, oznaczającymi przeciwnika, wyznacza się sygnalistów i, jeżeli trzeba, sygnały umówione.

2) Ćwiczących odprowadza się ze dwie wiorsty od pozycji, oznaczonej tarczami (lub bliżej, zależnie od warunków terenu) i zatrzymuje się ich na takim punkcie, z którego widać dobrze pozycję nieprzyjaciela, następnie objaśnia się im zadanie (taktyczną sytuację) i rozkazuje się wpatrzeć w stronę przeciwnika, określić jakie cele widać (gdzie, ile i jakie tarcze są ustawione, gdzie widać znaki, gdzie widać ludzi i w jakiej pozycji) i jakie do nich odległości.

3) Ćwiczącym objaśnia się, że łańcuch strzelców tworzy się wtedy, gdy podejdziemy do nie-

przyjaciela na odległość ognia karabinowego, t. j. około 2-ch wiorst, przyczem tyraljerkę przeprowadza się według możliwości w ukryciu.

4) Wydaje się rozkaz i daje komendę rozsypania się w łańcuch strzelców z posuwaniem się naprzód.

5) Nacieranie krokiem we wskazanym kierunku.

6) Zatrzymanie łańcucha strzelców i przystosowanie się do terenu.

7) Wydaje się rozkaz (sygnalizacją) żołnierzom, przedstawiającym nieprzyjaciela, rozpocząć ogień pojedynczy.

8) Przygotowanej zawczasu grupie żołnierzy, przedstawiających nieprzyjaciela, wydaje się (sygnalizacją) rozkaz wstać (ujawnić się).

9) Ćwiczącym *objaśnia się*, że póki nie zbliżymy się na odległość skutecznego ognia karabinowego (około 1 wiorsty), łańcuch strzelców zatrzymuje się dla strzelania tylko wtedy, gdy zjawią się wygodne (duże) cele. Następnie rozkazuje się wpatrzeć w pokazującą się grupę przeciwnika, określić odległość i rozpoczyna się strzelanie salwami.

10) Dalsze natarcie i zatrzymanie się na poprzednio wybranej 1-ej pozycji strzeleckiej (w odległości 1500—1000 kroków od przeciwnika).

Po sprawdzeniu rozlokowania żołnierzy, ci zbierają się, instruktor zaś objaśnia przykładowo: kiedy nacierający podejdzie do nieprzyjaciela na odległość skutecznego ognia karabinowego (mniejszą od 1 wiorsty), wybiera taką pozycję, z której dogodnie ostrzelać przeciwnika; z tej pierwszej pozycji strzeleckiej przeprowadza się przygotowanie ataku ogniem karabinowym, tutaj trzeba zatrzymać się nieco dłużej, a przeto ci strzelcy, dla których niema zasłon w terenie, powinni sami urządzić sobie podporę dla karabinu i zasłonić się okopem.

Następnie zastęp znów rozsypuje się, żołnierze otrzymują rozkaz przygotować się do strzelania za zasłonami w terenie i zbudować podporę dla karabinu, a ci którzy znajdują się w terenie odkrytym, mają wykopać okop do strzelania leżąc.

11) Rozpoczęcie ognia pojedynczego z 1-ej pozycji strzeleckiej.

Z początku rozkazuje się wpatrzeć się w łańcuch strzelców nieprzyjaciela (odszukać tarcze) i rozpocząć pojedynczy wolny ogień, a następnie instruktor tworzy różne zadania dla strzelania (rozkazując żołnierzom, oznaczającym nieprzyjaciela, podnosić się, to znów kłaść lub przesuwac) i odpowiednio do tego wydaje komendy dla strzelania.

12) Dalsze natarcie z jednej pozycji do drugiej aż do zbliżania się na odległość wystrzału.

Przebieganie przeprowadzać z początku ogniwami, później pojedynczo; gdy nowa pozycja daleko, wykonać

skok dwukrotny. Wszystko to powinno być wykonane ściśle, jak wskazuje Przepis szyków piechoty. Przy każdym zatrzymaniu się sprawdzać rozlokowanie żołnierzy, układać zadania dla strzelania, ćwiczyć ludzi w ocenianiu odległości do wskazanych celów i kontynuować ogień, urozmaicając stanowiska strony przeciwnej.

13) Zająwszy pozycję na odległość strzału zwykłego, objaśnić, że teraz każdy strzelec powinien sam wybrać sobie cel; strzelanie odbywa się coraz szybciej, a dalsze posuwanie przeprowadza się albo krótkimi skokami (przebieganiami) pojedynczo lub pełzaniem.

14) Przesunięcie pełzaniem i krótkimi przebieganiami aż do zajęcia ostatniej pozycji strzeleckiej.

Nauka wykonania ataku i uderzenia na bagnety.

Wyjaśnić i praktycznie przejść p. 10 § 78 Przepisu szyków piechoty.

p. 10) Przy natarciu do ataku na komendę: „*Naprzód*“, szybko podnosić się i iść w kierunku wskazanym przez dowódcę, ostrzeliwując dalej nieprzyjaciela, gdy tego nie zakazano, składając się rzutem. Przy ataku bez strzelania iść krokiem przyśpieszonym, równając się do będących na przodzie. Na komendę: „*Hurra!*“ z zapędem rzucić się na wroga z krzykiem *hurra* na

bagnety, w biegu przysuwając się w stronę najbliższego dowódcy.

Praktycznie pokazać, jak przeprowadzać atak ze strzelaniem i bez strzelania, a także natarcie na bagnety z miejsca na „hurra“.

W tym celu na pozycji nieprzyjacielskiej ustawia się tarcze ćwiczebne, a ćwiczący się zastęp należy rozsypać na ostatniej pozycji strzeleckiej (w odległości 150—200 kroków), i rozkazać żołnierzom rozpocząć ogień szybki, w następstwie czego wydaje się rozkaz i komendy do ataku ze strzelaniem w czasie marszu. Żołnierze, markujący nieprzyjaciela spotykają atak silnym ogniem, a następnie obydwie strony rzucają się na hurra (atak obustronny — „skwoznaja ataka“). Po tym obie strony wracają na poprzednie stanowiska i przeprowadza się atak bez strzelania w marszu, który również kończy się obustronnym natarciem na bagnety. Następnie pokazuje się natarcie na bagnety z miejsca.

Ogólne pojęcie o służbie ubezpieczenia.

(Służba „Forpoczt).

1) Pogadankami wyjaśnić, że w każdym wypadku i niezależnie od położenia w czasie wojny, należy przedsięwziąć środki ubezpieczenia, żeby

nieprzyjaciel nie mógł napaść na nas niespodzianie, gdy nie jesteśmy gotowi do boju.

2) **Objasnić** na czym polega służba ubezpieczenia (Służba forpoczt) w czasie biwakowania oddziału w sile nie mniejszej od pułku piechoty.

Dla ubezpieczenia oddziałów, w składzie nie mniejszym od pułku piechoty, wystawia się *oddziały ubezpieczające* („strożewyje otriady“). Dowódca oddziału ubezpieczającego, gdy ten składa się z kilku kompanji, rozdziela pas ubezpieczenia na *kompanijne odcinki ubezpieczenia* („rotnyje strożewyje uczastki“) rozciągłości frontu od 1 do 2 wiorst. Dowódca kompanijnego odcinka ubezpieczenia dzieli go na *odcinki straży* („uczastki strożewych zastaw“) i naznaczy na każdy taki odcinek straż, w sile nie mniejszej od plutonu, do której dodaje się nie mniej niż 2 kawalerzystów d przesyłania doniesień.

Kompanja wystawia nie więcej jak 4 straże („zastawy“), jedna ze straży nazywa się *główną*. Każda straż dla własnego ubezpieczenia wystawia *posterunek* („storożewoj post“), a dla ubezpieczenia swego odcinka wystawia *placówki* („polewyje karauły“) w sile nie mniejszej od 7 żołnierzy, w tej liczbie i dowódca placówki.

Każda placówka dla swego ubezpieczenia i obserwacji wystawia *wedetę* („storożewoj post“) w składzie: *czujki* dla bezpośredniej obserwacji i *zastępcy czujki* dla pomocy czujce i podawania dowódcy placówki jego spostrzeżeń.

W terenie odkrytym i równym w czasie dnia można nie wystawiać placówek, w tym wypadku straż wystawia tylko posterunek dla własnego ubezpieczenia i obserwacji na całym odcinku straży.

Gdy poza skrzydłami lub na froncie rozlokowania oddziału ubezpieczenia znajdują się przedmioty tere-

nu, szczególnie dogodnie dla obserwacji (oddzielna góra, budynek) lub takie, których utrzymanie jest bardzo pożądane (most, grobla), lecz nie mogą znajdować się w pasie ubezpieczenia ze względu na swą odległość, to na takich punktach dowódca oddziału ubezpieczenia wystawia *posterunki obserwacyjne* („nabludatielnyje posty“) lub *samodzielne placówki* („otdielnyje polewyje karauły“). Posterunek obserwacyjny składa się z 4-ch ludzi, a placówka samodzielna nie mniej niż z 9 ludzi.

Oprócz placówek, w terenie poprzerznanym, na froncie i na odsłoniętych skrzydłach rozlokowanej kompanji, w odcinku ubezpieczenia mogą być wystawiane placówki ukryte („siekriety“) (nie mniej niż 3-ch ludzi) według rozkazu dowódcy odcinka ubezpieczenia.

Dla zbadania terenu leżącego przed frontem dla łączności z sąsiednimi strażami i dla sprawdzenia czujności placówek, straż wysyła *patrole sprawdzające* (*ronty*) — (po rosyjsku „dozory“). Oprócz tego straż główna wysyła patrole dla utrzymania łączności z głównymi strażami sąsiednich odcinków ubezpieczenia.

Do podtrzymania odcinków ubezpieczenia w wypadku natarcia nieprzyjaciela służy *rezerwa ubezpieczenia* („storozewoj rezerw“).

3) Objaśnić, jak ubezpiecza się oddział w sile mniejszej od pułku.

Przy ubezpieczaniu oddziału w sile mniejszej od pułku wystawia się *straże samodzielne* („otdielnyje zastawy“), w sile przynajmniej plutonu i, gdy wymaga sytuacja, z mitraljezami. Straże samodzielne wystawiają placówki, posterunki obserwacyjne i placówki ukryte, a również patrole dla zbadania terenu. Odległości między strażami

samodzielnymi badają patrole lub posterunki obserwacyjne. Pomoc dla straży samodzielnej stanowi część dyżurna ubezpieczenia (pogotowie).

4) objaśnienie, jak ubezpiecza się oddziały mniejsze od bataljonu.

Dla ubezpieczenia oddziałów mniejszych od bataljonu wystawia się placówki samodzielne w sile nie mniejszej niż 9 ludzi, w tej liczbie i dowódca placówki. Odległości między nimi bada się za pomocą patroli, wysyłanych przez dowódcę, rozstawiającego placówki. Oprócz tego ten sam dowódca może wysłać placówki ukryte.

5) Pogadankami wyjaśnić znaczenie hasła i odzewu (§§ 226—229).

Zaznajomienie się z obowiązkami placówki, straży, patrolu i placówki ukrytej.

1) Praktycznie pokazać w szczegółach rozstawienie placówki i straży z początku schematycznie, a później z przystosowaniem do terenu (§§ 258, 259, 263 i 264).

Czujka i zastępca czujki ustawiają się obok siebie na przodzie placówki, w miejscu, najbardziej dogodnym dla przeglądu miejscowości wprzód i po bokach; nie powinni być widoczni od strony nieprzyjaciela; dlatego, w zależności od terenu, mają rozstawiać się według wskazówek dowódcy placówki: czujka — stojąc lub siedząc, a w dzień i leżąc, jeżeli inaczej rozlokować się nie mo-

żna, lub wdrapawszy się na jakikolwiek przedmiot wystający — drzewo, wieża, dzwonnica i t. p., a zastępca czujki — siedząc lub leżąc, przyczem wtedy gdy czujka lokuje się na drzewie, wieży i t. p., zastępca czujki ustawia się na dole. Dla wzmocnienia placówki można zbudować okop, koniecznie maskując go.

Czujka i zastępca czujki zdejmują plecak (tornister) i zostawiają go placówce. Karabin, naładowany pełną liczbą nabojów, gotowy do strzału, lecz z opuszczonym bezpiecznikiem, żołnierze powinni trzymać w rękach i nikomu go nie oddawać. Powinni zachować zupełny spokój, palić nie wolno.

Wszyscy inni żołnierze placówki rozstawiają się z tyłu w ukryciu lub w okopach w odległości 10—15 kroków, w zależności od terenu i pory dnia; ci mogą zdejmować plecaki (tornistry) i, siedząc lub leżąc, odpoczywać, lecz nie spać.

2) Pogadankami wyjaśnić obowiązki czujki i zastępcy czujki na wedecie (§§ 261, 262 i 263).

3) Praktycznie pokazać, jak czujka zatrzymuje żołnierzy, podchodzących do wedety i drogą zadań praktycznych sprawdzić, czy czujka i zastępca czujki znają należycie swoje obowiązki.

4) Pogadankami wyjaśnić obowiązki dowódcy placówki (§§ 265—268).

5) Praktycznie pokazać jak dowódca placówki podchodzi i wypytuje zatrzymanych przez czujkę ludzi i jak postępuje z nimi w różnych wypadkach (§ 266).

Uwaga. W celu ułożenia różnego rodzaju zadań, instruktor sam odpowiada na pytania, zadawane zatrzymanym ludziom.

6) **Praktycznie** pokazać sposób obchodzenia się ze zbiegami (§ 267).

7) **Praktycznie** pokazać sposób obchodzenia się z parlamentarzami (§ 268).

8) **Pogadankami** wyjaśnić, co to jest patrol, po co wysyłają się patrole w czasie marszu i w czasie służby ubezpieczenia i jakie są obowiązki patroli w różnych wypadkach (§§ 270—276).

Patrolem nazywamy ruchomy posterunek, wysłany pieszo dla wywiadu (patrol wywiadowczy), dla ubezpieczenia marszu, dla łączności z sąsiednimi oddziałami wojska, dla zbadania terenu w obszarze (rejonie) ubezpieczenia, dla sprawdzenia posterunków i dla innych celów na obszarze rozlokowania i działania wojska. Siła patrolu zmienia się w zależności od celu i od okoliczności, lecz mniej niż 2-ch ludzi do patrolu nie wyznacza się.

9) **Praktycznie** pokazać porządek poruszania się patroli (§ 399).

Żołnierze patrolu poruszają się w rozsypce, nie tracąc się wzajemnie z widoku i gdy siła patrolu pozwala, dwóch z patrolu, w tej liczbie starszy, idą z tyłu.

10) **Pogadankami** wyjaśnić ogólne obowiązki patroli (§§ 271, 272, 276 i 227).

Dowódca patrolu podlega władzy wysyłającego patrol. Dowódca patrolu wskazuje się kierunek posuwania się i cel dla którego wysłano patrol, a również podaje mu się odzew. W czasie poruszania się patrole powinny być bardzo ostrożne, by nie pozwolić okrążyć się przez nieprzyjaciela; nie pozwala się im palić i głośno rozmawiać.

Przy spotkaniu w czasie marszu pojedynczych żołnierzy wojsk nieprzyjacielskich patrole wyłapują ich, odprowadzają do najbliższej placówki lub straży i w dalszym ciągu przeprowadzają wywiad; przy spotkaniu z podjazdami i oddziałami pieszymi nieprzyjaciela — śledzą ich z ukrycia, dając wiadomość do straży; podobnie w razie ujawnienia natarcia nieprzyjaciela.

Gdy patrol spotka jakiś oddział, podjazd lub patrol własnego wojska to pyta: „Jakie hasło?“ („Czto propusk?“) jeżeli zaś to pytanie było wypowiedziane w pierw przez dowódcę spotkanego oddziału, to, odpowiedziawszy na pytanie, dowódca patrolu zaraz pyta: „Jaki odzew?“ („Czto otzyw?“).

11) Pogadankami wyjaśnić obowiązki patrolu, wysłanego dla służby łączności (§ 273), dla sprawdzenia placówek (§ 274) i dla obejrzenia terenu, leżącego na froncie (§ 275).

12) Praktycznie pokazać porządek wykonania zadania przez patrol, wysłany dla zbadania miejscowości.

Uwaga. Dając dowódcy patrolu zupełnie określone zadanie, instruktor czuwa nad wykonaniem, wprowadzając po drodze różne

dodatkowe wskazówki, na przykład: *a)* w takim to miejscu pokazał się podjazd nieprzyjacielski; *b)* ukazali się pojedynczy żołnierze; *c)* spotkano patrol innego pułku i t. p.

13) **Pogadankami** wyjaśnić zadanie i obowiązki placówki ukrytej (§§ 277, 278 i 280).

14) **Praktycznie** pokazać rozlokowanie placówki ukrytej i sposoby uwiadomienia straży lub placówki o niebezpieczeństwie.

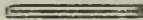
15) **Przedstawić** rozlokowanie posterunku obserwacyjnego i wyjaśnić obowiązki takiego posterunku (§§ 269).

16) **Pogadankami** wyjaśnić obowiązki patroli w czasie ubezpieczenia w marszu (§§ 395, 397, 398, 399 i 401).

Ogólna uwaga do rozdziału I-go.

Naukę polową we wskazanym zakresie pojedynczego żołnierza i początkową naukę ogniwa i zastępu należy zakończyć nie później jak 14 kwietnia, lecz w całym okresie zajęć dalszych, t. j. w czasie nauki plutonu i kompanji należy prowadzić w dalszym ciągu naukę pojedynczego strzelca, by wychować żołnierza na zupełnie świadomego bojownika. Ze starymi żołnierzami trze-

ba posunąć się dalej i, w miarę postępu nauki taktycznej kompanji, wyjaśnić im wszystkie przejawy walki i obowiązki każdego żołnierza na wojnie. Równolegle do polowych zajęć praktycznych należy prowadzić z żołnierzami pogadanki, celem wpojenia w nich tych wojskowo-duchowych podstaw, które są niezbędne dla współczesnego bojownika, oddanego obowiązkom i świadomie odnoszącego się do wszystkich sposobów walki.

ROZDZIAŁ II.

Nauka plutonu.

Wskazówki ogólne.

Zajęcia nad przygotowaniem do walki plutonu powinny obejmować:

a) Naukę wszystkich szyków przepisowych, poruszeń i działań w szykach zwartym i rozwartym.

b) Naukę plutonu w szyku tyraljerskim.

c) Taktyczna nauka plutonu.

d) Nauka plutonu służby ubezpieczenia i wiadowniczej.

Cel ogólny: 1) wykształcić dowódców plutonowych, umiejących dowodzić plutonem w szyku i należycie wykonywać z nim każdego rodzaju zagadnienie bojowe, tak aby wyrządzać nieprzyjacielowi w rozstrzygającej chwili największe szkody i równocześnie zachować największą siłę swego oddziału; 2) nauczyć dowódców zastępów stosować działania i poruszenia swoich zastępów do innych.

Uwaga. Podczas nauki plutonu należy prowadzić dalej wyszkolenie oddzielnego strzelca i ogniwa, zwracając pilną uwagę na to, by każdy strzelec świadomie odnosił się do wszystkiego co się dzieje, rozumiał cel działań, roztropnie przystosowywał się do terenu, zarówno na miejscu, jak i w czasie poruszeń, obserwował działania nieprzyjaciela, uważał na wydawane komendy, rozkazy i gwizdki.

Organizacja zajęć.

Wobec niedogodnych warunków, w których znajdują się oddziały pod względem różnego rodzaju służbowych czynności, należy zwrócić specjalną uwagę na *organizację* zajęć przy nauce plutonów, by prowadzić ją systematycznie, przy udziale wszystkich plutonowych i zastępowych. W tym celu zaleca się:

1) Prowadzić zajęcia cały rok, t. j. w zimowym i letnim okresie nauki.

2) W czasie okresu zimowego, choć raz w tygodniu formować pluton z obecnych starszych żołnierzy, lecz z koniecznym warunkiem, by cały personel dowodzący (plutonowy i zastępowi) był z tego samego — *kolejnego* — plutonu. Tylko w takich warunkach można prowadzić prawidłowy wykaz zajęć.

3) Kiedy rekruci będą wprowadzeni do ogólnego szyku, należy sformować z kompanji jeden lub dwa plutony ze zwiększoną liczbą, przyczem w każdym powinni znajdować się wszyscy żołnierze kolejnego plutonu z dodatkiem żołnierzy innych plutonów. Plutonowy i zastępowi powinni być z kolejnego plutonu.

4) Kierownictwo nauką plutonu powinien objąć sam dowódca kompanji; gdy zaś sformowano równocześnie dwa plutony, to bezpośrednio naukę jednego powierza się młodszemu oficerowi, lecz według programu, wskazanego przez dowódcę kompanji. W razie braku młodszych oficerów formować jeden pluton, a jeżeli dwa — to uczyć je kolejno, przyczem w czasie nauki jednego drugi jest obecny i żołnierze wysłuchują objaśnień dowódcy kompanji.

5) W czasie taktycznych ćwiczeń plutonu dla oznaczenia nieprzyjaciela wysyła się grupy starszych żołnierzy z plutonów niekolejnych.

Nauka wszelkich przepisowych formacji, ruchów i działań w szyku zwartym i rozwartym.

1) Praktycznie nauczyć zmian szyków i działań plutonu zgodnie z częścią 2-gą rozdziału I-go Przepisu szyków piechoty (nauka plutonu).

Zwrócić uwagę na dyscyplinę szyku, dziarskość i spokój, a również na to, by sam dowódca plutonu umiał wychodzić z szyku dla wydawania komend i wypowiadał je wyraźnie.

2) Praktycznie nauczyć pluton maszerować krokiem i biegiem w kierunku frontu i w stronę skrzydła, a także i za dowódcą plutonu.

Zwrócić uwagę na wyrobienie śmiałego, pełnego kroku i spokojnego, miarowego biegu, a również na zachowanie linii frontu przy ruchu skośnym.

3) **Objaśnić** różnicę posuwania się biegiem od posuwania się przebieganiem.

4) **Praktycznie** pokazać przesunięcie plutonu przebieganiem.

5) **Praktycznie** nauczyć pluton ruchów według znaków umówionych dowódcy kompanji (§ 14 Przepisu szyków piechoty).

Uwaga. W celu sprawdzenia przepisowej nauki szyku zwartego zaleca się: a) po kilku zwrotach w formowaniu czwórek i pół-obrotach, zwrócić pluton w stronę frontu i przekonać się czy zachowana jest zwartość; b) zwrócić w stronę skrzydła i, nie formując czwórek, posunąć się o kroków 20, następnie zatrzymać pluton, zwrócić w stronę frontu i przekonać czy zachowana jest zawar-

tość; c) po dokonaniu pół-obrotu (20 kroków) zatrzymać pluton, zwrócić w stronę frontu i przekonać się czy zachowana jest zwartość i początkowy kierunek frontu.

Nauka plutonu w szyku tyraljerskim.

1) **Sprawdzić ustnie**, czy dowódcy zastępów i plutonów znają obowiązki dowódców, wyłożone w §§ 116, 117, 118, 121 i 122 Przepisu szyków piechoty.

Uwaga. Należy sprawdzić przed nauką, zebrawszy dowódców plutonu i zastępów.

2) **Sprawdzić ustnie i praktycznie** czy szeregowcy znają swe obowiązki w szyku tyraljerskim, wyłożone w § 78 Przepisu szyków piechoty.

3) **Objasnić**, jak przeprowadza się rozsypanie plutonu w łańcuch strzelców na miejscu w linję frontu i z zatrzymaniem się na wskazanej pozycji, i sprawdzić, czy dowódca plutonu wie, jakie rozkazy i komendy powinien wydawać w tym celu (§ 121 Przepisu szyków piechoty).

4) **Praktycznie** nauczyć rozsypania na miejscu w linję i dla zajęcia wskazanej pozycji (po-

znaje się mechanizm rozsytywania się i zbiórkę łańcucha).

5) **Objaśnić**, jak przeprowadza się rozsypanie z posuwaniem się naprzód (§ 122 Przep. sz. p.).

6) **Praktycznie** zapamiętać mechanizm rozsypiania z posuwaniem się naprzód i zbiórkę łańcucha.

7) **Objaśnić** wzajemne położenie zastępów, ogniw i oddzielnych strzelców w linii, a także miejsce w łańcuchu plutonowego, zastępowych i starszych w ogniwach (§ 111—113 Przep. sz. p.).

8) **Praktycznie** pokazać położenie łańcucha na wybranej pozycji w zależności od rozciągłości frontu plutonu i warunków terenu.

9) **Objaśnić** przepisy kierowania łańcuchem (§§ 114—115 Przep. sz. p.) i baczności na pole walki (p. 5 § 116 i p. 1 § 117 Przep. sz. p.).

Przebieganie tych wskazówek wymagać w czasie wszystkich ćwiczeń przygotowania taktycznego plutonu...

10) **Sprawdzić** znajomość ze strony plutonowego i zastępowych przepisów kierowania ogniem (p. 3 § 117, p.p. 2 i 3 § 118 i §§ 123—126 Przep. sz. p.).

11) **Praktycznie** pokazać prowadzenie w łańcuchu wszelkich rodzajów ognia, przejście od jednego celu do drugiego, od jednego rodzaju ognia do drugiego i zaprzestanie ognia.

12) **Praktycznie** pokazać poruszanie się łańcucha krokiem, naprzód, w kierunku skośnym w tył (§ 129 Przep. sz. p.).

13) **Praktycznie** pokazać porządek posuwania łańcucha przebieganiem wprzód i w kierunku skośnym całym plutonem, zastępami, ogniwami i pojedynczo (§§ 130—132 Przep. sz. p.).

Zwraca się uwagę na dokładność przekazywania rozkazów i podawania komend dla przebiegań, na szybkie podnoszenie się na komendę i na przystosowanie do terenu w czasie wykonywania przebiegań.

14) **Objaśnić**, jak przeprowadza się ruch w tył (§ 133 Przep. sz. p.).

15) **Praktycznie** pokazać ruch w tył całym plutonem i oddziałami łańcucha strzelców...

16) **Objaśnić**, jak przeprowadza się zmianę kierunku w łańcuchu w czasie posuwania się i na miejscu (§§ 135 i 136 Przep. sz. p.).

17) **Praktycznie** zapamiętać sposoby zmiany kierunku łańcucha przy posuwaniu się krokiem i na miejscu: poza ogniem przeciwnika i pod ogniem (przebieganiem).

18) **Objaśnić**, jak przeprowadza się atak i natarcie na bagnety (§§ 137—141).

19) **Praktycznie** pokazać, wobec wystawionych celów, porządek prowadzenia ataku ze

strzelaniem w marszu i bez strzelania, a również natarcie na bagnety z miejsca.

Zwraca się uwagę, by żołnierze na komendę „hurra“ zgodnie, rzucali się na bagnety, przysuwając się w biegu do najbliższego dowódcy i koniecznie przebiegali po za cel.

Uwaga 1. W czasie nauki przepisowej części szyku tyraljerskiego należy zwracać uwagę: *a)* ażeby dowódcy plutonów, przed wydaniem komendy rozsypania się, wyjaśnili żołnierzom cel działań; wskazali im widoczny przedmiot, na który należy wziąć kierunek i linię lub pozycję, którą należy zająć przez łańcuch tyraljerski; wyznaczali średni odstęp między ludźmi, a przy rozsypywaniu się z posunięciem wprzód—zastęp kierunkowy; *b)* ażeby rozsypanie przeprowadzane było krokiem przyspieszonym lub biegiem i we wskazanym kierunku; *c)* ażeby przed komendą dla posunięcia łańcucha tyraljerskiego dowódca plutonu wskazywał kierunek ruchu, miejsce gdzie należy przesunąć się, a w czasie przebiegań — kolejność przebiegania; *d)* ażeby wszystkie wskazówki przepisu co do rozsypania, posuwania, rozlokowania w czasie przystanków, rozpoczęcia ognia i inne, wykonywano ściśle, ener-

gicznie i ściśle tak, jak to jest wymagane przy nauce formowania szyku zwartego.

Uwaga 2. Instruktorowie powinni mieć zawsze przy sobie „Przepis“ dla ścisłego sprawdzania wiadomości przed kolejnymi wyjaśnieniami.

Nauka taktyczna plutonu.

Nauka taktyczna plutonu polega:

a) na zastosowaniu rodzaju szyku do otoczenia; *b)* na nauce manewrowania plutonu pod ogniem; *c)* na rozwiązywaniu przez pluton różnych zadań bojowych o charakterze zaczepnym i obronnym; *d)* na rozwiązaniu przez pluton zadań bojowych w strzelaniu, aby nauczyć dowódców plutonów określać rodzaj i siłę ognia, w zależności od następujących się celów i odległości, i wyuczyć dowódców zastępów czuwać nad wykonaniem dawanych przez dowódcę plutonów wskazówek i prawidłowym nastawianiem celownika.

a) Zastosowanie rodzajów szyku do okoliczności.

Pogadankami wyjaśnić, jak zmienia się szyk w zależności od działań nieprzyjaciela:

Zdała od nieprzyjaciela, poza jego strzałami, lub blisko lecz w miejscach zasłoniętych, pluton zatrzymuje się

lub posuwa w szyku zwartym (w rozwiniętym lub w kolumnie); kiedy zaś znajdujemy się w sferze strzałów, to przyjmuje się taki szyk, ażeby ponosić jaknajmniej strat.

Ogień artylerji, jak również i piechoty, bywa różnej siły, a skutek jego działania zależy od odległości, z której strzelają. Artylerja ostrzeliwuje wojsko *szrapnelami*. Jest to taki nabój, który wewnątrz posiada kule (288 kul). Nabój ten, nie dolatując do celu, rozrywa się w powietrzu i wtedy kule rozrzucają się w postaci snopu; padając na ziemię kule rażą przestrzeń długości większej od 150 kroków, szerokości zaś 30 kroków. Ogień szrapnelowy może być rozpoczęty od 5 wiorst, lecz do $3\frac{1}{2}$ wiorst jest mało skuteczny; przestrzeń mniejsza od $3\frac{1}{2}$ wiorst liczy się jako sfera skutecznego ognia artylerji.

Ogień karabinowy może być rozpoczęty z odległości dopuszczalnej przez celownik (u nas 2700 kroków) t. j. około 2-ch wiorst; lecz z takiej odległości ogień karabinowy jest mało skuteczny i może być otwarty tylko wobec istnienia dużych lub szczególnie ważnych celów; skuteczny ogień karabinowy rozpoczyna się z odległości około 1-ej wiorsty.

Zależnie od skuteczności ognia artyleryjskiego i karabinowego, w terenie, gdzie niema zasłon, pluton zmienia szyk: kiedy wchodzimy w sferę ognia artylerji (6 wiorst), to w kolumnie maszerować jest niewygodnie—

wiele szkód od celnie trafiającego pocisku; dlatego pluton albo formuje się rotami, ażeby przedstawiać dla nieprzyjaciela cel mało widoczny, lub przyjmuje się szyk rozwinięty, to znaczy niegłęboki. Kiedy wchodzimy w sferę skutecznego ognia szrapnelowego (3¹/₂ wiorsty), należy przejść do szyku rozwartego.

Kiedy zbliżymy się na odległość ognia karabinowego, t. j. około 2-ch wiorst, pluton, wyznaczony do łańcucha strzelców, rozsypuje się; o ile zaś pluton nie będzie wyznaczony do łańcucha strzelców, to posuwa się w dalszym ciągu w szyku rozwiniętym rozwartym, póki nie dojdzie na odległość skutecznego ognia karabinowego, t. j. około 1-ej wiorsty; wtedy pluton formuje się w jeden szereg, a gdy ogień silny, to można rozluźnić szeregi.

Wszystko to w terenie odkrytym; kiedy zaś jest zasłona, to rozlokowawszy się za nią, należy skupić żołnierzy, formując dwa szeregi.

2) **Praktycznie** pokazać przystosowanie tego lub innego szyku, *przy sposobności*, w czasie dalszych ćwiczeń.

3) **Pogadankami** wyjaśnić, jak przystosowuje się pluton do terenu:

Pluton, póki nie jest rozsypany, powinien tak wykorzystać fałdy terenu i wszystkie zasłony, by ukryć się od nieprzyjaciela. Jest to obowiązkiem dowódcy plutonu, który wybiera dlań miejsce i może rozkazać położyć się lub sięść, gdy tego wymaga ukrycie się; bez rozkazu nikt ani w zwartym ani rozluźnionym szyku kłaść się nie może; żołnierze baczą na równanie. Kiedy zaś pluton znajduje się w łańcuchu strzelców, to zastępy i ogniwa, przy-

stosowując się do terenu, zajmują pozycje, z których wygodnie ostrzeliwać nieprzyjaciela, i na tych pozycjach sami strzelcy wybierają sobie zasłony, a gdy zasłon niema, to budują podpory dla karabinów i okopy (gdy jest czas); przytem równania nie wymaga się. Zastępy, ogniwa i oddzielni strzelcy mogą na wskazanej im pozycji, dla lepszego przystosowania się do terenu, wysuwać się naprzód lub w tył z ogólnej linii frontu, posuwać się na prawo lub na lewo, lecz nie powinni skupiać się w masę, zasłaniać celu sąsiadom i rozluźniać z nimi łączność. Każdy strzelec przyjmuje pozycję najbardziej dogodną do strzelania, nie oczekując na to specjalnego rozkazu.

4) Praktycznie pokazać rozlokowanie za zasłonami lub fałdami terenu nierozsypanego plutonu i na tym samym terenie, w tym samym kierunku — rozlokowanie plutonu w tyraljerce.

5) Praktycznie ćwiczyć się w przystosowaniu się do terenu w czasie nauki plutonu i kompanji przy wykonywaniu zadań zaczepnych i obronnych.

b) Manewrowanie pod ogniem.

1) Pogadankami wyjaśnić zasady manewrowania pod ogniem.

W jakiegokolwiek formacji znajdowałby się pluton, t. j. w szyku zwartym, rozwartym lub w łańcuchu strzelców, wszelkie przesunięcia naprzód do rozpoczęcia ataku (natarcie, wzmocnienie łań-

cucha strzelców, zmiana frontu, oskrzydlenia i t. p.) w otwartym terenie pod działaniem ognia nieprzyjaciela wykonywa się przebieganiami, gdy zaś pluton jest zasłonięty i za fałdami terenu,— to krokiem. Odejście w tył odbywa się zawsze krokiem. Pod działaniem oddalonego ognia artylerji nieprzyjaciela (dalej niż $3\frac{1}{2}$ wiorsty) lub chociażby bliżej, lecz gdy ogień działa słabo, przebieganie odbywa się całym plutonem, a z odległości mniej więcej $3\frac{1}{2}$ wiorst, t. j. pod skutecznym ogniem szrapnelowym — zastępami; jeśli zaś ogień szrapnelowy jest silny, przebieg odbywa się ogniwami. Kiedy wejdziemy w sferę ognia karabinowego, to do czasu zbliżenia się na odległość 1-ej wiorsty przebieganie w dalszym ciągu przeprowadza się zastępami lub ogniwami, a w odległości bliższej od 1-ej wiorsty, t. j. w sferze skutecznego ognia karabinowego, przebiega się ogniwami lub pojedynczo. Kiedy zbliżymy się na odległość zwykłego strzału (celownik zwykły), przebieganie wykonywa się tylko pojedynczo, a jeżeli bliżej—można czołganiem się, o ile jest czas po temu. Przy przebieganiach w pojedynkę, gdy zależy na przyśpieszeniu ruchu, można rozkazać: po jednym w każdym zastępie lub po jednym w każdym ogniwie.

2) Wyjaśnić porządek dokonywania przebiegań (długość).

Długość przebiegów powinno się zastosować do skuteczności i siły ognia nieprzyjacielskiego, a mianowicie:

- 1) przy przebieganiach całym plutonem w sferze dalekiego ognia artylerji (dalej niż $3\frac{1}{2}$ wiorsty) i przy słabym ogniu artylerji, w sferze dalekiego ognia karabinowego (dalej od jednej wiorsty) przebiegania mogą być wykonywane odrazu na znaczne odległości (do 100 kroków);
- 2) przy przebieganiach zastępami, ogniwami i strzelców pojedynczych, w sferze skutecznego ognia szrapnelowego (bliżej $3\frac{1}{2}$ wiorst) i skutecznego ognia karabinowego, przebiegania robi się krótkie (30—50 kroków), dlatego, by w czasie wymaganym na wykonanie przebiegu, nieprzyjaciel nie zdążył przygotować się i wystrzelić do przebiegających; o ile zaś wymagane są dłuższe przebiegania, to przeprowadza się je w dwa lub trzy rzuty.

Gdy pluton znajduje się w szyku zwartym lub rozluźnionym, przebiegania wykonywa się od jednej zasłony do drugiej, i na nowym miejscu pluton lokuje się w zupełnym ukryciu; o ile zaś pluton jest w łańcuchu strzelców, to przebiega od jednej pozycji do drugiej, i strzelcy po wykonaniu przebiegu zajmują dogodne miejsca do strzelania, na których przystosowują się tak, by znaleźć zasłonę, gdy okaże się to rzeczą możliwą; przytem, gdy nowa pozycja daleko i przebieganie trzeba wykonać dwukrotnie wtedy na przystankach chwilowych strzelcy lokują się zupełnie w ukryciu, ponieważ wtedy strzelanie nie odbywa się.

Praktycznie przeprowadzać ćwiczenia w manewrowaniu pod ogniem z wykonaniem przy okazji zadań bojowych o charakterze zaczepnym.

c) Rozwiązanie zadań bojowych w strzelaniu.

Celem nauczania plutonu stosowania ognia w boju, należy w czasie ćwiczeń różnego rodzaju działań bojowych o charakterze obronnym lub zaczepnym stosować odpowiedni ogień, wzmacniając go w miarę zbliżania się do nieprzyjaciela i w zależności od zjawiających się celów. Cel powinien być koniecznie oznaczony za pomocą rozstawionych poprzednio tarcz lub żołnierzy innego plutonu, grającego rolę przeciwnika.

Oprócz tego, w czasie tych ćwiczeń, instruktor powinien układać zadania bojowe w strzelaniu, a w tym celu wprowadzać różnego rodzaju przypuszczenia, napr.: 1) około danego miejsca (wskazuje się oddalony przedmiot lub znak poprzednio postawiony) wjeżdża na pozycję artyleria nieprzyjacielska; 2) pluton sąsiedni przeprowadza częściowy atak na taki to punkt (wskazuje się grupę tarcz lub przedmiot terenu): rozkazano wzmocnić go ogniem; 3) znów tam (wskazuje się na przedmiot widoczny lub grupę tarcz) wykryto kolumnę nieprzyjacielską; 4) taka-to część łańcucha strzelców nieprzyjaciela (wskazuje się) dokonywa przebiegania... i t. p. Jeżeli zadanie polega na ostrzeliwaniu celu zjawiającego się chwilowo, instruktor w czasie właściwym wprowadza umówiony warunek: cel ukrył się. Gdy prowa-

dzi się strzelanie salwami, instruktor komenderuje salwę próbną i wtedy objaśnia: przerzut, niedorzut...

Przy rozwiązywaniu zadań bojowych w strzelaniu zwraca się uwagę na określanie odległości, odpowiedni wybór celu i rodzaju ognia, na umiejętność dowódcy plutonu kierowania ogniem (komendy, rozkazy, gwizdki) i na organizację spozstrzeżeń co do padania kul, jak również, by dowódcy zastępów spełniali obowiązki, wskazane im przez § 118 Przep. szyków piechoty, a strzelcy odszukiwali cele, prawidłowo ustawiali celownik i zawsze mierzyli w cel określony.

Uwaga. Zadania w strzelaniu należy obmyślić zawczasu dla każdego ćwiczenia.

d) Rozwiązanie przez pluton różnych zadań bojowych o charakterze zaczepnym i obronnym.

1) Zajęcie wskazanego punktu lub części pozycji, odpowiednio do danego założenia taktycznego.

Zwraca się uwagę na wzajemne położenie ogniw w zastępach i zgrupowanie zastępów w zależności od zasłon terenu.

2) Przygotowanie przedmiotów terenu do obrony; urządzenie okopów i ich maskowanie.

Naukę okopywania się wyodrębnić; tutaj zaś tylko pokazać, gdzie i jakie należy zbudować oko-

py i rozkazać jednemu z ogniw z żołnierzy starszych zbudować okop i zamaskować go.

3) Rozwiązanie różnych zadań w strzelaniu.

Zadania daje się ćwiczącym i w tym celu wskazuje się na zawczasu przygotowane grupy tarcz lub cele żywe, o ile nauka jest dwustronną.

4) Ochrona skrzydeł szyku bojowego.

Wyjaśnia się obowiązki patroli skrzydłowych drogą zadań praktycznych. Miejsce znajdowania się łańcucha strzelców i rezerwy oznacza się przytem przez żołnierzy pojedynczych, reszta zaś jest obecną w czasie rozwiązania zadań przez patrol skrzydłowy i wysłuchuje objaśnień instruktora.

5) Natarcie łańcucha strzelców we wskazanym kierunku w sferze dalekiego ognia karabinowego (dalej od 1-ej wiorsty) zgodnie z danym założeniem taktycznym. Rozwiązanie w tej fazie różnych zadań w strzelaniu.

Uwaga. Wskutek niewielkiego terenu ćwiczebnego, naukę tę przeprowadzać jednostronnie, oznaczając stanowisko przeciwnika grupami tarcz lub wskazaniem przedmiotów terenu.

6) Zajęcie pierwszej pozycji strzeleckiej i przygotowanie ataku przez poprzedni ogień karabinowy.

Uwaga. Ćwiczenie to przeprowadzać albo w łączności ze wskazanym w p. 5, mając na uwadze to samo założenie taktyczne, lub w łączności z ćwiczeniem, wskazanym poniżej w p. 7. W ostatnim wypadku można zrobić przypuszczenie, że natarcie prowadzi się przeciwko pozycji, zajętej dla obrony przez inny pluton (p. 1), a łańcuch strzelców plutonu nacierającego zajął pozycję w odległości 1500—1000 kroków od broniącego się.

7) Natarcie łańcucha strzelców w obrębie skutecznego ognia karabinowego w danym (prostym) kierunku, od pozycji do pozycji, do odległości celownika zwykłego. Stopniowe skupienie strzelców na wyznaczonej na przodzie pozycji, wzajemna łączność ogniów i zastępów. Rozwiązanie zadań w strzelaniu w tym okresie.

Uwaga. Ćwiczenie to przeprowadzać zawsze na dwie strony, t. j. przeciwko drugiemu plutonowi, zajmującemu pozycję obronną w odległości skutecznego ognia karabinowego od początkowej pozycji nacierającego.

8) Natarcie łańcucha strzelców w danym (prostym) kierunku w obrębie celownika zwykłego, aż do zajęcia ostatniej pozycji strzeleckiej. Rozwinięcie ognia w zależności od zjawiających się celów. Atak i natarcie na bagnety.

Uwaga. Ćwiczenie to stanowi przedłużenie wskazanego w p. 7 i przeprowadza się w czasie tegoż ćwiczenia, lub za innym razem. W ostatnim wypadku pluton zajmuje pozycję odrazu w odległości 600—400 kroków od pozycji nieprzyjacielskiej i żołnierzom podaje się ogólne założenie i cel danego ćwiczenia. To ćwiczenie przeprowadzać zawsze na dwie strony. Kończyć atakiem obustronnym.

9) Natarcie łańcucha strzelców w obrębie skutecznego ognia karabinowego dla obejścia skrzydła nieprzyjacielskiego.

Uwaga. Przeprowadzać zawsze dwustronnie. Naprzeciwko pozycji broniącego się w odległości 1000 — 800 kroków rozstawić tarcze (łańcuch), a obok nich rozsypać ćwiczący się pluton i wskazać zadanie: przy dalszym natarciu obejść skrzydło nieprzyjaciela.

10) Natarcie plutonu, znajdującego się w odwodzie (rezerwie), w danym kierunku, w polu działania ognia karabinowego.

Dla przedstawienia swego łańcucha wyznacza się z plutonu 4-ch ludzi, którzy rozstępują się i postępują w oznaczonym kierunku, a za nimi w rezerwie — ćwiczący pluton.

11) Wysunięcie plutonu z rezerwy dla obejścia pozycji nieprzyjaciela w danym kierunku.

Uwaga. Przeprowadzać zawsze dwustronnie. Swój łańcuch strzelców, jak w ćwiczeniu, wskazanym w p. 10, oznacza się za pomocą 4-ch ludzi, pluton zaś ustawia się za łańcuchem strzelców w odległości 200—150 kroków i otrzymuje zadanie.

12) Wysunięcie plutonu z rezerwy dla przeprowadzania częściowego ataku pod osłoną ognia łańcucha strzelców (wyobrażonego za pomocą 4-ch ludzi).

Uwaga. Przeprowadzać zawsze dwustronnie; pozycję nieprzyjaciela przedstawiają tarcze, punkt zaś, wyznaczony dla częściowego ataku, obsadza się przez drugi pluton, wysunięty naprzód od pozycji tarcz na 300 kroków.

13) Spotkanie ataku kawalerji przez pluton, znajdujący się w łańcuchu strzelców.

14) Osłona skrzydeł w czasie natarcia.

Wyjaśnia się obowiązki patroli, wysyłanych dla ubezpieczenia skrzydeł, i praktycznie pokazuje się w czasie jednego z ćwiczeń, wymienionych w poprzednich punktach.

15) Odwrót plutonu pod działaniem ognia nieprzyjacielskiego.

Uwaga ogólna: Nauka wyżej wyłożonego powinna nosić charakter nauczania poszczególnych działań bojowych, a nie przeprowadzania całej akcji walki.

Nauka plutonu służby ubezpieczenia i wywiadowczej.

a) Służba straży („storożewej zastawy“).

1) **Objaśnić**, jak rozstawia się kompanja w polu ubezpieczenia (§ 186—198 Przepis służby polowej).

2) **Sprawdzić** czy dowódcy plutonów znają obowiązki naczelnika straży (§§ 248, 249, 250, 251, 252, 254, 255, 256, 282—291 Przep. służby polowej). Sprawdzenie to powinno być przeprowadzone zawczasu, a nie wtedy, gdy pluton wyjdzie na naukę.

3) **Sprawdzić** czy dowódcy zastępów i starsi żołnierze (giefrejterzy) znają obowiązki dowódcy placówki (§§ 258, 265, 266, 267, 268, 282—291 Przepis służby polowej).

4) **Praktycznie** przeprowadzić rozstawienie placówek i wedet na odcinku, wskazanym dowód-

cy straży (§§ 190, 191, 192, 194, 195, 249, 250 Przepis służby polowej).

Uwaga. 1) Formuje się jeden pluton ze wszystkich żołnierzy kompanji po wydzieleniu niezbędnej ich liczby dla spełnienia różnych poleceń w celu ułożenia zadań dla posterunków.

2) Na odcinek ubezpieczenia przez pluton wyznacza się około $\frac{1}{2}$ wiorsty, w tym założeniu, że na prawo i na lewo znajdują się inne straże. Najbliższe posterunki sąsiednich straży oznacza się przez pojedynczych żołnierzy, a miejsce sąsiednich straży—znakami, jeżeli niema widocznych przedmiotów na terenie.

3) Instruktor śledzi, by dowódca straży ściśle wykonał wszystko, wskazane w § 249.

5) Rozporządzenia dowódcy straży co do rozstawienia placówek (§ 252).

6) Sprawdzenie przez instruktora rozstawienia wszystkich żołnierzy.

7) Stosowane zadania w zakresie służby placówek, wedet i patroli.

Dla ułożenia zadań wysyła się naprzód oddział i ustanawia się posterunki sygnałowe dla podania rozkazów dowódcy tego oddziału. Z posuwania wysłanego naprzód oddziału należy skorzystać dla nauczania żołnierzy służby patroli.

Żołnierzy, mających przedstawiać nieprzyjaciela, wyprowadza się w innym ubraniu, a mianowicie jeżeli kompanja jest w mundurach, nakładają oni na wierzch koszule, gdy kompanja w koszulach,— nakładają mundury lub szynele.

Zadania tworzy się, naprzykład, następujące:

a) Od strony nieprzyjaciela podchodzi dwóch ludzi naszego pułku.

b) Od strony nieprzyjaciela ukazał się uzbrojony oddział. Napozór nasz.

c) Od strony nieprzyjaciela biegną jacyś uzbrojeni ludzie. Napozór zbiegowie.

d) Od naszej strony idzie dwóch żołnierzy z oznakami innego pułku.

e) Podjeżdża parlamentarjusz.

f) Do wedet zbliża się nieprzyjacielski pieszy oddział w składzie sześciu ludzi.

Uwaga. Przy wszystkich zadaniach należy skontrolować, co robią czujki, i rozporządzenia dowódców placówek i dowódcy straży.

Na to aby większa ilość żołnierzy słuchała objaśnień, należy na miejscu straży zostawić tylko czujkę i zastępcę, reszcie zaś, na czas rozwiązania zadań praktycznych, kazać iść za dowódcą uczącym pluton.

8) Pogadanką wyjaśnić ogólny charakter działań służby ubezpieczenia w czasie natarcia nieprzyjaciela (§§ 282—291 Przepis służby pol.).

9) Stosowane zadania ze służby patroli, na przykład takie:

a) Patrol w liczbie 5-ciu żołnierzy wysyła się dla zbadania terenu między takim a takim punktem (§ 275 Przepis służby polowej).

Należy wymagać od dowódcy, wysyłającego patrol, zupełnie dokładnego rozkazu. Dopilnować, by dowódca patrolu wyjaśnił wszystkim żołnierzom otrzymane zadanie, i czuwać nad posuwaniem się i działaniem patrolu.

b) Ten sam patrol, idąc na miejsce przeznaczenia, zauważył patrol nieprzyjacielski z 2-ch ludzi (§ 276).

Dla wykonania tego zadania wydaje się rozkaz (sygnalizacją) ujawnić się żołnierzom, wysłanym zawczasu naprzód.

c) Ten sam patrol zauważył oddział nieprzyjacielski, ukryty za wklęsłością (§ 276).

Patrolowi o tem nie mówić, a żołnierzy, przedstawiających nieprzyjaciela, ukryć, wystawiając tylko wartownika, który ma się również ulokować możliwie w ukryciu.

d) Patrol w składzie 2-ch ludzi, wysłany dla łączności z sąsiednią strażą, po drodze spotkał patrol z innej kompanji w ilości 3-ch żołnierzy.

Od strony nieprzyjaciela widać w oddaleniu podnoszący się słup kurzu (§§ 273 i 227).

Należy wysłać dwa patrole, jeden naprzeciw drugiego, uprzedzając, że, według przypuszczenia, należą one do różnych kompanji.

e) Patrol w składzie 2-ch ludzi, posłany dla sprawdzania placówek (§ 274).

Przed wysłaniem patrolu nakazuje się niektórym placówkom rozmyślnie nieprawidłowo ulokować się, zdjąć amunicję i t. d.

b) Służba straży marszu („pochodnoj zastawy“).

1) Pogadankami wyjaśnia się obowiązki straży marszu:

Dla zabezpieczenia oddziałów, wykonywających marsz, od nagłego napadu nieprzyjaciela, wysyła się w stronę przeciwnika oddziały osłaniające, a mianowicie: przy natarciu — *straż przednią* (awangardę), przy cofaniu się — *straż tylną* (arjergardę), a przy marszu skrzydłowym (kiedy nieprzyjaciel idzie od strony skrzydła) — *straż skrzydłową*. Oddziały te dla własnej osłony wyznaczają, zbliżając się do nieprzyjaciela, oddziały: *przedni, tylny i boczne*, a z nich jeszcze bliżej nieprzyjaciela wysyła się *straże marszu*, które znów wysyłają od siebie patrole.

W czasie natarcia oddziały, osłaniające kolumnę marszu, oprócz tego, że powinny zabezpieczyć wojsko od niespodziewanego napadu nieprzyjaciela, obowiązane są jeszcze usunąć przeszkody w marszu; dlatego o ka-

zde*j niedogodności drogi* dowódca straży powinien natychmiast donieść naczelnikowi oddziału, który wysłał straż, a gdy może, powinien sam poprawić drogę. Każdy przedmiot w terenie po drodze powinny patrole zbadać, by przekonać się czy nie ukrył się tam nieprzyjaciel; trzeba przeprowadzić badanie tak, by nie zatrzymać idących z tyłu. Drobne oddziały nieprzyjacielskie straż znosi sama, a gdy nie ma sił, robi co może i wysyła doniesienie dowódcy—on da pomoc. Patrole powinny badać całą przestrzeń przed frontem marszu.

1) Sprawdzić, czy dowódcy plutonów znają obowiązki straży marszu (§§ 390 — 394 Przepis służby polowej).

2) Praktycznie nauczyć pluton służby marszu (§§ 358, 390, 391, 393, 394 i 395 Przepis służby polowej).

Uwaga. Przed wyruszeniem w marsz instruktor wysyła oddział złożony z 10 żołnierzy pod komendą podoficera, rozkazując mu ukryć tych ludzi pojedynczo po bokach drogi w przedmiotach, znajdujących się w pasie odległości 150 kroków na prawo i na lewo od drogi. Patrol, znajdując ukrytych, przyłącza ich do siebie.

Dalszą naukę praktyczną służby straży marszu przeprowadzać jednocześnie z innymi zajęciami w okresie ćwiczeń kompanji. Należy posługiwać się każdym wyruszeniem na naukę, na

strzelanie i na manewry dla ćwiczeń w osłonie marszu. Przytem należy zawsze posyłać wprzód żołnierzy dla urządzenia zasadzki, zmuszając patrole do ich wyszukiwania. Nigdy nie wysyłać patroli bezcelowo i nie pozwalać na podawanie wiadomości o tem, czego nie wiedzą t. j. czegokolwiek zmyślać. Dlatego, gdy, naprzykład, przeprowadza się naukę przeciwko nieprzyjacielowi oznaczonemu przez tarcze ćwiczebne lub na manewrach w strzelaniu bojowym, wymagać, by patrole podawały wiadomości ściśle: gdzie, ile i jakie tarcze widzą; w czasie dwustronnych ćwiczeń wymagać, by patrole przednie podawały ściśle wiadomości o tem, co widzą.

Patrole powinny koniecznie wiedzieć po co zostały wysłane.

c) Wywiad.

1) **Sprawdzić**, czy podoficerowie i starsi żołnierze (giefrejterzy) wiedzą, jakie wiadomości należy zebrać w czasie wywiadu bojowej pozycji nieprzyjaciela (§ 61 Przepis służby polowej).

Uwaga. Sprawdzenie to przeprowadzić przed ćwiczeniem.

2) **Sprawdzić**, czy dowódca plutonu wie o tem, jakie zawczasu rozporządzenia powinien wydać

przed wymarszem na wywiad (§ 110, 72, 75 Przepis służby polowej).

— Powinien: wyjaśnić cel, objaśnić całemu plutonowi zadanie i plan wykonania, wyznaczyć zastępców, ustalić znaki umówione, zaopatrzyć się w mapę, w notatnik z blankietami doniesień, w ołówek, szczyryk, kompas, lornetkę i zegarek, sprawdzając go z zegarkiem dowódcy.

3) **Objaśnić** całemu plutonowi, jak przeprowadza się wywiad nieprzyjaciela w pozycji bojowej:

Wykonawszy wszystkie zarządzenia i objaśniwszy żołnierzom zadanie, dane plutonowi, dowódca plutonu wybiera z mapy punkt wyjścia dla wywiadu (t. j. miejsce, skąd zacznie wywiad), możliwie najbliżej od miejsca wykonania, następnie wysyła w stronę nieprzyjaciela patrole dla osłony marszu i prowadzi pluton do punktu naznaczonego. Doszedłszy do naznaczonego, w pobliżu miejsca wywiadu, punktu wyjścia, dowódca plutonu wyznacza, o ile uzna to za potrzebne, patrole dla przeprowadzenia wywiadów, wskazuje każdemu z nich kierunek i zadanie, oddziela część żołnierzy (jedno — dwa ogniwa) dla podtrzymania patroli i wyznacza *łączniki* dla szybszego otrzymywania doniesień. Reszta plutonu zajmuje położenie środkowe i lokuje się na pozycji wybranej lub postępuje za rezerwami.

W miarę zbierania wiadomości, dowódca plutonu wysyła doniesienia, a po ukończeniu wywiadu — wysyła dokładny raport.

4) **Praktycznie** nauczyć pluton wykonywać wywiad nieprzyjaciela w pozycji bojowej (§§ 61 Przepis służby polowej).

Stanowisko nieprzyjaciela na pozycji należy oznaczyć za pomocą tarcz i w części przynajmniej przez żołnierzy posiadających ćwiczebne naboje. Patrole, wysłane na wywiad, mogą podchodzić do tej pozycji, zależnie od zasłon w terenie, na odległość 1200—600 kroków, lecz nie bliżej.

Ogólna uwaga do rozdziału II-go.

Wszystko, co jest zaznaczone w tych wskazówkach, powinno być zrozumiane i wyuczone przez wszystkich, lecz tym nie wyczerpuje się przygotowanie plutonu do walki. Równoległe do zajęć praktycznych w zakresie wychowania wojskowego, instruktor, bezpośrednio kierujący bojowym przygotowaniem żołnierza, powinien przeprowadzać objaśnienia i pogadanki, wyjaśniające mu istotę działań bojowych i rozwijających świadome traktowanie zjawisk walki i służby polowej wojska. Pogadanki te należy rozwinąć jak można najszerzej, lecz przy koniecznym warunku, by oficer i instruktor przygotowywał się do każdego wykładu, wiedział naprzód, co będzie objaśniał i układał odpowiednie pogadanki.

Załącza się odpowiednie tematy dla prowadzenia takich pogadanek oraz tekst paragrafów z „Przepisu szyków piechoty“ i „Przepisu służby polowej“, które wymienione są w powyższej broszurze.

ROZDZIAŁ III.

Przygotowanie do działań w nocy.

Wskazówki ogólne.

Wobec pierwszorzędnej wagi i konieczności w czasie wojny odbywania marszów i działań bojowych w nocy, należy koniecznie rozpocząć, w czasie trwania nauki pojedynczego żołnierza, ogniwa, zastępu i plutonu, przygotowanie do działań nocnych i w tym celu wyprowadzać w pole wieczorem, kiedy się ściemni, oddziały uczących się.

Zajęcia te powinny mieć za cel ogólny zapoznanie się z wrażeniami nocy przy spełnianiu różnych zadań bojowych. Obejmują one: *a)* wyrobienie słuchu i wzroku; *b)* orjentowanie się w nocy w terenie nieznanym; *c)* porównanie wyglądu przedmiotów w terenie w dzień i w nocy; *d)* służbę wedety i patrolu w nocy; *e)* wywiad w nocy.

Sposoby zapoznania się z wrażeniami nocy.

1) Pogadankami wyjaśnić, że przy wszelkich działaniach nocnych koniecznie należy zachowywać porządek wzorowy i spokój; palić nie wolno; zapalać latarni nie wolno bez specjalnego pozwolenia; komendy i rozkazy wydawać półgłosem, trzeba uważnie wsłuchiwać się w ciszę nocną i przyzwyczać się wpatrywać w ciemności, by wprowadzać wnioski prawidłowe.

2) Praktycznie w polu wykazać następstwa wszelkiej nieostrożności w czasie uważnej obserwacji nieprzyjaciela i rozwinąć przyzwyczajenie wsłuchiwania się i wpatrywania w ciemności.

W tym celu formuje się dwie grupy. Jednej wydaje się rozkaz zająć linję w terenie otwartym, rozlokowawszy się w jeden rozwartý szereg, drugą zaś grupę wysyła się naprzód dla oznaczenia nieprzyjaciela. Ta grupa, rozdzielona na 3—4 patrole, zajmuje linję w odległości 100 kroków od pierwszej, mniej więcej około $\frac{1}{4}$ wiorsty. Następnie ćwiczenie przeprowadza się na przykład w następującym porządku:

a) Obie strony według rozkazu instruktora (sygnalizacja optyczna latarniami) ujawniają się, otworzywszy latarnie na 2—3 minuty.

b) Ćwiczącym rozkazuje się wpatrywać się w stronę przeciwnika i określić odległość do latarni.

c) Kiedy latarnie się zasłoni, ćwiczącym rozkazuje się na nowo wpatrywać się i przysłuchiwać, a następnie z każdej strony poleca się jednemu żołnierzowi zapalić zapalną, drugiemu powtórzyć głośno rozkaz i t. p.

d) Patrolom drugiej grupy rozkazuje się nacierać w kierunku miejsca rozlokowania się pierwszej grupy do oznaczonej zawczasu następnej linii, przyczem, gdy patrole zatrzymają się, niektórzy żołnierze znów ujawniają się, zapalając zapalną lub głośno rozmawiając.

e) Stojącej na miejscu grupie rozkazuje się wpatrywać się i meldować instruktorowi, co widzą i słyszą, a gdy spostrzegą zbliżanie się nieprzyjaciela, określić mniej więcej odległość.

f) Na sygnał umówiony instruktora obie strony ujawniają się latarniami na 2—3 minuty.

g) Kiedy się latarnie zasłoni, patrolom rozkazuje się posuwać się w dalszym ciągu ze wszelkimi ostrożnościami, a stojącym na miejscu — obserwować i wsłuchiwać się.

4) **Pogadankami** wyjaśnić, że w nocy na to, aby nie zbłądzić z danego kierunku, należy określić takowy według stron świata (północ, południe, północny-wschód i t. p.), a następnie umieć określać strony świata według gwiazd.

4) Praktycznie pokazać, jak orientować się w nocy według gwiazd i ćwiczyć się w tem równocześnie z innymi zajęciami.

5) Praktycznie ćwiczyć żołnierzy w czujności wedety w nocy. W tym celu:

a) Grupie ćwiczących rozkazuje się wystawić wedety w postaci koła w odległości 100 kroków jeden od drugiego, a w środku postawić latarnię (przyćmioną, barwną).

b) Drugiej grupie rozkazuje się markować nieprzyjaciela i stawia się zadanie: jedni mają przedostać się do koła, a inni — zawładnąć którąś z wedet.

6) Praktycznie wykonać zadanie straży marszu, przyczem, idąc w terenie znanym, zwracać uwagę uczących się na zmienianie się wyglądu różnych przedmiotów terenu w czasie nocy.

7) Praktycznie nauczyć przeprowadzania wywiadu w nocy. W tym celu:

a) W stronę przypuszczalnego nieprzyjaciela wysyła się oddział dla oznaczenia linii ubezpieczenia nieprzyjaciela. Oddział ten wystawia cały szereg wedet (po 2 ludzi) w odległości 100 kroków jeden od drugiego.

b) Grupie uczącej się daje się zadanie: określić linię, rozciągłość i skrzydła ubezpieczenia. Wykonanie tego powierza się bezpośrednio dwu patrolom.

Ogólna uwaga do rozdziału III-go.

Wszystkie rozkazy wydaje instruktor, który przez cały czas zwraca uwagę uczących się na szczególność wrażeń w nocy i korzysta z każdej sposobności dla wprowadzenia różnego rodzaju niespodzianek.

Dodatek 1-szy.

Tematy jako przykłady krótkich pogadanek z żołnierzami równoległe z nauką praktyczną.

1) Warunki powodzenia w walce: *a)* świadomość działań, t. j. by każdy żołnierz znał cel ogólny i dokładał starań celem wykonania wskazanego zadania; *b)* przedsiębiorczość; *c)* pomoc wzajemna; *d)* przestrzeganie łączności z sąsiadami; *e)* ukrycie rozlokowania się i posunięć; *f)* karność i uwaga na rozkazy dowódcy.

2) Wyjaśnić ogólne podstawy kierownicze walki, wyłożone w „Instrukcji, udzielanej żołnierzowi przed walką“.

3) Przystosowanie zajętej pozycji do wymagań dogodności strzelania, ukrycia się i maskowania swej pozycji, nie czekając na to specjalnego rozkazu.

4) Zasady walki: lepiej napadać, aniżeli od-pierać; robić nie to, czego oczekuje nieprzyjaciel, lecz to, czego nie oczekuje; wziąć w rękę inicja-tywę, by nieprzyjaciel przystosowywał się do nas, a nie my do niego; do czasu ukrywać swe za-miary; napadać niespodziewanie.

5) Podstępny wojskowe: obejścia, oskrzydlenia, zasadzki, demonstracje.

6) Zuchowatość, śmiałość i upór. Jeżeli nieprzyjaciel zjawi się niespodzianie na skrzydle lub na tyłach, nie tracić głowy, lecz śmiało rzu-cać się na niego.

7) Każdy żołnierz powinien wiedzieć, jak po-ruszać się: dokąd iść, po co iść, czego bronić, kto są sąsiedzi, jaki jest ogólny cel działań.

8) Znając ogólny cel działań, samemu do-myślać się, co robić na wypadek jakiejś niespo-dzianki. Samodzielność i inicjatywa każdego żoł-nierza.

9) W chwilach krytycznych grupować się ko-ło oficerów. Wystrzelano oficerów — kto zuch nad zuchy obejmuje dowództwo.

10) Odwaga polega nie na tem, ażeby ginąć na ślepo, lecz żeby przyczynić jaknajwięcej szkody nieprzyjacielowi. Do nieprzyjaciela zbliżać się skrycie, korzystać z wydarzenia, by razić go ogniem, samemu zaś jeżeli to możliwe, ukryć się; w cza-sie przystanków w terenie otwartym okopywać się.

11) Jeżeli nie udało się zniszczyć nieprzyjaciela odrazu, należy umocnić się na pozycjach zajętych — inni dadzą pomoc.

12) Nieprzyjaciela nie liczyć, lecz przez cały czas należy go śledzić i wyjaśnić jego stanowisko. Należy korzystać z każdej nieostrożności nieprzyjaciela, by mu szkodzić, nie czekając na to specjalnego rozkazu.

13) Jednomyślność i łączność działań, wyłączenie kolegów, takie rozlokowanie strzelców w ogniwach, ogniów w zastępach i zastępów w plutonach, by jedni nie przeszkadzali strzelać drugim.

14) Ześrodkowanie ognia w kierunku ważnych celów. Dyscyplina ognia. Uwaga strzelców. Oszczędność i uzupełnienie naboju; zbiór ich od zabitych.

15) Jak spotyka się atak jazdy.

16) Natarcie na bagnety. Uporczywość na wypadek, gdy odrazu nie udało się spędzić wroga.

17) Ubezpieczenie skrzydeł; obowiązki patroli. Wywiad skrzydeł nieprzyjaciela.

18) O cofaniu przewidzianym i przymusowym. Objaśnić, że cofania się, spowodowanego niepowodzeniem, nie należy uczyć: tu wszystko zależy od męstwa wojsk; ogólna reguła — utrzymywać się na najbliższej spotkanej po drodze pozycji, ażeby dać odpór nieprzyjacielowi i zmusić go do zatrzymania się. Wyjaśnić znaczenie oddzielnych

zuchów dla uspokojenia wszystkich i przyczynić się do przywrócenia porządku.

19) O obowiązkach poszczególnego strzelca w walce; o konieczności zdania sobie sprawy z położenia i samodzielnego stanowienia na korzyść działań, kiedy niema zwierzchników; o tem, że w razie śmierci wszystkich oficerów, kompanja powinna pomimo to wykonywać swoje zadanie; że taki zuch, który stanie na czele na miejsce utraconych oficerów i doprowadzi rzecz do końca, otrzyma krzyż św. Jerzego.

20) O tem, iż na wypadek, gdy jaki oddział zajmie przedmiot w terenie w pobliżu nieprzyjaciela lub opanuje wygodne stanowisko na skrzydle, należy natychmiast przygotowywać się do obrony i umocnić się, nie czekając na to rozkazu.

21) Jak postępują wszystkie części oddziału ubezpieczenia na wypadek natarcia wroga. Ogólne obowiązki wszystkich rang w oddziale ubezpieczenia na punkcie zbadania sił nieprzyjaciela.

22) Osobliwości marszu i walki w nocy.

23) Działania straży marszu i patroli na wypadek wykrycia nieprzyjaciela.

24) Wywiad i wykrycie sił nieprzyjaciela.

25) Doniesienia. W jakich wypadkach należy obowiązkowo posyłać doniesienia. Podanie za pomocą znaków umówionych wiadomości o ukazaniu się nieprzyjaciela.

Dodatek 2-gi.

Przepis szyków piechoty.

Tekst paragrafów wymienionych w tej książce.

Znaki umówione (sygnały).

§ 14. Znaki umówione służą dla dopełnienia lub zastąpienia rozkazów głosowych. Znaczenie najważniejszych znaków:

a) „Bacność!“ — prawa ręka w górę;
b) „Marsz!“ albo „Stój!“ — rękę podnieść w górę i szybko opuścić.

c) „Biegiem!“ — powtórzyć kilkakrotnie i szybko ruch: „Marsz!“.

d) Bez uprzedniej zapowiedzi wyciągnięcie ramion w bok oznacza rozkaz, by front oddziału przybrał kierunek równoległy do linii ramion. Ten sam ruch łącznie ze stopniowem zmienieniem kierunku linii ramion oznacza zachodzenie we wskazanym kierunku.

e) Rozwinąć się z kolumny pochodowej w dwuszereg — ręka w pion, poczem szybko opuścić w kierunku rozwinięcia frontu.

f) Po zapowiedzi: „W łańcuch!“ rozpostarcie obu ramion w bok oznacza „Rozsyp się!“.

g) Rozpostarcie ramion w bok i następnie szybkie skrzyżowanie ich na piersiach oznacza: „Zbiórka!“ lub „Łącz!“ (wogóle powrót do szyku szeregowego lub dwuszezegowego).

h) „Padnij!“ wskazać ręką ku ziemi lub samemu paść.

i) „Klęknij!“ — samemu klęknąć.

k) Odkrycie nieprzyjaciela w kierunku A — wywijanie czapką nad głową — potem opuszczenie szybkie ręki w kierunku A.

l) Wskazanie ręką lub szablą kierunku A — oznacza wskazanie dyrekcji dla posuwającego się oddziału. Wymienione tutaj znaki nie oznaczają znaków przy natarciu w łańcuchu strzelców. Wszystkie znaki mogą być podawane gwizdkiem, chorągiewką, dymem, latarką jako sygnały lub szablą, czapką i t. p. i muszą być wykonywane bezpośrednio przez wszystkich żołnierzy oddziału.

§ 15. Sygnały na trąbce są przeznaczone dla dowódców, prócz podanych po sobie dwóch sygnałów: „Zbiórka!“ i „Biegiem!“, które są wykonywane bezpośrednio przez żołnierzy.

Szyk rozsypany (tyraljerski).

Wskazówki podstawowe.

§ 76. Sposób uczenia poszczególnego strzelca co do zachowania się w łańcuchu strzelców wybrać może instruktor; lecz zawsze należy wymagać od każdego szeregowca znajomości jego obowiązków w łańcuchu strzelców i sprawdzać tę znajomość praktycznie na terenie.

§ 111. W szyku rozsypanym zastępy plutonu tworzą jeden łańcuch; odstępy między poszczególnymi strzelcami wyznacza dowódca zależnie od rozciągłości bojowego odcinka, jaki ma być przez dany pluton zajęty, od ilości ludzi w łańcuchu i od terenowych zasłon.

§ 112. W łańcuchu strzelców bezwzględne równanie nie jest zachowywane i dla lepszego wyzyskania osłon terenowych lub zyskania lepszego pola obstrzału mogą poszczególni strzelcy, ogniwą lub nawet zastępy posuwać się nieco naprzód (§ 78 p. 5) na prawo lub na lewo, lecz nie powinni skupiać się, zakrywać cel sąsiadom i rozrywać z niemi łączności.

(Jeden zbyt daleko wysunięty żołnierz może utrudnić zmianę frontu ogniowego. Nigdy nie wolno żołnierzowi zajmować pozycji choćby najdogodniejszej, jeśli przez zajęcie jej będzie znaj-

dował się już w możliwym polu obstrzału strzelców tego samego łańcucha. Każdy szeregowiec powinien też baczyć na to, by przerw zbyt dużych, utrudniających przesyłanie rozkazów wzdłuż linji, w łańcuchu nie było).

§ 113. Dowódcy plutonu i zastępów powinni znajdować się nieco w tyle poza łańcuchem, w najdogodniejszym miejscu przeznaczonego odcinka do wydawania rozkazów, kontroli ognia i obserwacji nieprzyjaciela.

Dowódcy ogniw (starsi żołnierze) znajdują się w łańcuchu między żołnierzami swych ogniw. Podoficer niekomenderujący plutonem zajmuje miejsce zależnie od funkcji wyznaczonej mu przez dowódcę plutonu.

§ 114. Dowódca plutonu dowodzi łańcuchem, który tworzą strzelcy jego plutonu, a zastępowi dowodzą swemi zastępami przez wydawanie rozkazów, komend lub za pośrednictwem znaków. Na przerwanie ognia pojedynczego używać wolno szeregu krótkich przerywanych gwizdków. Starsi żołnierze dowodzą swemi ogniwami przy pomocy głosu i znaków.

§ 115. Każdy zastęp stanowi pewien odcinek łańcucha pod dowództwem zastępowego. Przy zgęszczeniu łańcucha strzelców lub przy porwaniu go naprzód zachodzi niekiedy zmieszanie się żołnierzy oddziału walczącego w łańcuchu

z żołnierzami przyległej rezerwy, i odtąd podlegają rozkazom tego dowódcy zastępu lub starszego ogniwa, w odcinkach których znajdują się. Dowódcy plutonów powinni podzielić zgęszczony łańcuch strzelców na równe odcinki od prawego skrzydła, przyczem ilość odcinków winna się równać ilości zastępowych, a w zastępach starsi żołnierze oddzielają ogniwa od prawego skrzydła. Od chwili tego podziału każdy strzelec jest zależny tylko od nowych swych zwierzchników, tylko ich komendy słucha. Przy zbiórce jaka następuje po przeprowadzeniu natarcia, żołnierze zbierają się w oddziałach, na jakie został podczas boju podzielony łańcuch strzelców, i dopiero przy zbiórce kompanji wracają do swych plutonów i zastępów na rozkaz: „Plutonami — Zbiórka!“.

(Podział na nowe jednostki bojowe podczas walki należy przeprowadzać szybko i energicznie, lecz wyraźnie i głośno — przyzwyczajając należy systematycznie żołnierzy do orjentowania się w czym zastępie się znajdują przez sprawdzanie (np.: „Mój zastęp — Ramię w pion!“), lub zapytywania podczas ćwiczeń. Podział ten dokonuje się przez oznaczenie punktów granicznych w terenie, które dzielą jeden oddział od drugiego, lub przez nazywanie skrzydłowych żołnierzy. Lepszym jest pierwszy sposób. Przykład podziału: „Od wysokiej brzozy na prawo do białego kamienia — Mój zastęp!“).

§ 116. Każdy dowódca oddziału w łańcuchu strzelców powinien:

1) Znać cel działania i zadanie oddziału, w skład którego wchodzi bezpośrednio powierzony mu odcinek łańcucha, i jest obowiązany wyteńczyć wszystkie swe siły i zużytkować władzę, by włożonemu nań zadaniu bojowemu podołać.

2) Być dla podkomendnych przykładem posłuszeństwa, odwagi i spokoju w natychmiastowym wykonywaniu rozkazów zwierzchnika.

3) Starać się o to, by podwładni rozumieli cel oraz warunki działania, a pobudzając podkomendnych do samodzielności i pomysłowości, każdy dowódca musi jednocześnie uważać na dokładne wypełnianie przez żołnierzy rozkazów i rozumne przestrzeganie prawideł „Przepisu“.

4) Uważać, by nikt bez rozkazu lub pozwolenia nie usuwał się i nie wychodził z szyku.

5) Organizować w swoim odcinku nieprzerwaną obserwację działań nieprzyjaciela, baczną zwracając uwagę na teren leżący na przodzie, skrzydłach i tyłach.

6) Uważać na dostateczną ilość amunicji, a w razie jej braku uzupełniać ją.

7) Baczyć pilnie na to, nie czekając na specjalne rozkazy, by znajdujące się w jego odcinku karabiny maszynowe (lub działa) nie wpadły przypadkiem w ręce nieprzyjaciela.

8) Starać się o szybkie komunikowanie się ze swym bezpośrednim dowódcą oraz utrzymanie łączności i współdziałania z obok działającymi oddziałami.

9) Wyjaśnić, że w razie opuszczenia szyku przez dowódcę jego funkcje pełni zastępca, oraz pilnować, by opuszczający szyk dowódcy byli natychmiast zastępowani.

10) Gdy niema czasu lub możliwości oczekiwać wskazówek od zwierzchnika, postępować samodzielnie, troszcząc się przedewszystkiem o osiągnięcie ogólnego celu, by wyrządzić nieprzyjacielowi możliwie wielkie straty.

§ 117. Dowódca plutonu powinien:

1) Kierować strzelaniem, poruszeniami i działaniami plutonu w łańcuchu (odcinku plutonu), kierując się zadaniem, powierzonym plutonowi, lub wskazówkami dowódcy kompanji. Dla obserwacji pola walki, znaków swego dowódcy, również dla podawania rozkazów, doniesień i wykonania poleceń, dowódca plutonu może przywołać do siebie 1—2 szeregowców.

2) W czasie rozlokowania się na danym miejscu troszczyć się o najlepsze wykorzystanie terenu przez pluton, a gdy potrzeba — umocnić go sztucznie.

3) W czasie strzelania wskazywać cel, celownik, rodzaj ognia, oraz podawać komendy dla

salw całym plutonem, a jeśli zajdzie tego potrzeba kierownictwo walką ogniową przekazać zastępowym, starszym żołnierzom lub nawet szeregowcom; w razie potrzeby przerywać strzelanie.

4) W czasie poruszeń wskazywać plutonowi przyszłą pozycję, wyznaczać dyрекcję i zastęp kierunkowy; jeśli pluton cały posuwa się skokiem naprzód — prowadzić go osobiście, jeśli zaś pluton przebiega zastępami lub ogniwami — kierować porządkiem i kolejnością skoków (przebiegań).

5) W czasie natarcia i ataku na bagnety wskazywać żołnierzom cel i kierunek ataku, osobiście prowadzić go i rzucać się pierwszym naprzód na okrzyk „hurra“.

§ 118. Zastępowy powinien:

1) Uważać na dokładne wypełnianie przez żołnierzy swego odcinka komend dowódcy plutonu, powtarzając te ostatnie w razie potrzeby.

2) Uważać na prawidłowe wykorzystanie przez żołnierzy osłon terenowych i uważać na prowadzenie strzelania.

3) Wykonywać w zastępie strzelanie salwami lub kolejność ognia pojedynczego, gdy kierownictwo takowym przekazał zastępowemu dowódcy plutonu.

4) W czasie przebiegań zastępami, ogniwami lub pojedynczo, również w czasie ataku osobiście

biście prowadzić swój zastęp, wyznaczyć w razie potrzeby ogniwo kierunkowe, pilnować łączności z innymi zastępami, kierując się wskazówkami dowódcy plutonu.

§ 119. Starszy żołnierz w ogniewie powinien pilnować natychmiastowego i ścisłego wykonania wszystkich rozkazów dowódców plutonu i zastępu, należytego ustawiania celowników, prawidłowego celowania, rozumnego wykorzystania terenu, posunięć i działań żołnierzy ogniwa, będąc im we wszystkim przykładem; prowadzić kolejność ognia pojedynczego w ogniewie. W czasie przebiegania ogniwami i pojedynczo obowiązany jest osobiście prowadzić swoje ogniwo. Starszy żołnierz w ogniewie ma zawsze dokładnie wiedzieć, gdzie się znajdują żołnierze jego ogniwa, co robią, oraz czy mają wystarczającą ilość naboju.

Rozsypanie plutonu.

§ 120. Pluton może być rozsypany w łańcuch strzelców z każdego szyku i w każdym kierunku, na miejscu lub z ruchem naprzód, krokiem lub biegiem.

§ 121. Żołnierzy rozsypać można w łańcuch strzelców w celu obsadzenia jakiejś dogodnej pozycji lub w celu zdobycia pozycji nie-

przyjacielskiej. „Do obsadzenia“ wykonywa się szybko, spokojnie i cicho, po większej części w miejscu, bez podania celu i celownika, gdyż nie jesteśmy widziani przez nieprzyjaciela i nie mamy pola obstrzału. „Do obsadzenia“ wykonywa się dokładnie, a gdy łańcuch jest rozsypany, wówczas na rozkaz dowódcy rusza naprzód krokiem zwykłym, często przytem pełzając, i ostrożnie podchodzi do wskazanej pozycji, starając się by nie być dostrzeżonym przez nieprzyjaciela. Strzelanie rozpoczyna się na specjalny rozkaz dowódcy. Odstępy winny być równe, wskazane przez dowódcę w zapowiedzi.

Gdy wchodzimy w obręb działalności ognia nieprzyjacielskiego lub przystępujemy do natarcia, wydajemy zapowiedź — „dla zdobycia“... Pluton rozsypuje się w łańcuch odrazu, występując z miejsca, chyba że dowódca plutonu da zapowiedź „w miejscu“. W zapowiedzi b. rzadko podaje się cel i celownik, a często zapowiedź „strzelać!“ (przy pierwszym: „padnij!“ lub „klęknij!“ żołnierze przy gotowaniu karabin do wystrzału). Odstępy żołnierze regulują sami, a dowódca plutonu wskazuje po większej części tylko odcinek, jaki ma pluton zająć. Skrzydłowi przyjmują wskazaną dyрекcję (granice odcinka), a reszta żołnierzy do nich się stosuje. „Dla zdobycia“ wykonywa się prawie zawsze biegiem.

Ażeby rozsypać pluton *na miejscu, wzdłuż linii frontu* lub *z zatrzymaniem się na wskazanej pozycji*, dowódca plutonu wydaje komendę: „*Pluton — w łańcuch!*“, po której zastępowi wyskakują przed front, biorąc odrazu: „*Do biegu — broń!*“. Potem dowódca plutonu wypowiada *cel natarcia* („*w miejscu*“ ..., „*wzdłuż linii frontu*“ ..., „*obsadzenie pozycji*“ ... lub „*zdobycie pozycji*“ ...), wskazuje w czwartym wypadku *cel* i *celownik*, wyznacza *granice odcinka*, wskazuje im widoczny przedmiot, na który należy wziąć *kierunek*, wymienia czy pluton ma się *rozsypać od środka* (w tym wypadku wogóle tę część zapowiedzi opuszcza się) ..., „*od prawego skrzydła*“ ... czy ..., „*od lewego skrzydła*“ ..., następnie podaje *odstęp* („*odstęp 3 kroki*“ ... lub ..., „*odstęp 5 kroków*“ ...), dodaje w razie potrzeby „*Biegiem!*“ — i komenderuje: „*Rozsyp się!*“, który to rozkaz b. często jest zamieniany przez odpowiedni znak.

Na tę komendę wszyscy pozostali żołnierze biorą: „*do biegu broń!*“, żołnierz środkowy (prawoskrzydłowy, lewoskrzydłowy) zwraca się natychmiast we wskazanym kierunku (przedmiot, drzewo i t. p.), inni rozsypują się w łańcuch szybkim krokiem (lub biegiem) w miejscu, wzdłuż inji frontu, dochodzą do wskazanej pozycji (wtedy padają i wykorzystują teren § 78 p. 5) lub posuwają się naprzód, póki dowódca plutonu nie

wyda rozkazu: „Padnij!“ lub „Klęknij!“. Po przyjęciu postawy „padnij!“ lub „klęknij!“ ładują broń.

Przy tworzeniu łańcucha strzelców z kolumny czwórkowej wprzód dowódca plutonu wydaje komendę: „Pluton w łańcuch wprzód na prawo (lewo)—Rozsyp się!“, przyczem wszystkie zastępy rozwijają się na prawo (lewo) od zastępu czołowego. Zastępowi przy rozsypywaniu plutonu z czwórek stają obok swoich zastępów.

Ogólny kierunek rozsypania należy zawsze podawać przed komendą „rozsyp się!“, by zastępowi wiedzieli, gdzie mają się udać, a żołnierze mogli szybko wybiegać w oznaczonym kierunku, np.

„W miejscu, 2-gi pluton w łańcuch, kierunek na 3-ci zastęp! Rozsyp się!“ lub „Obsadzić rów od mostu do przymy, 3-ci pluton w łańcuch! Rozsyp się!“ lub „Nawprost! Obsadzić wzgórze od drogi do lasu! Kierunek brzeg lasu! 4-y pluton w łańcuch! Rozsyp się!“.

W pewnych warunkach sama komenda lub znak: „Rozsyp się!“ musi wystarczyć do szybkiego i należytego rozsypania się.

§ 122. Rozsypanie w ruchu naprzód przeprowadza się w zastosowaniu do wskazanego w poprzednim paragrafie, lecz komenda: „Wzdłuż linii frontu (na taką-to pozycję)“ nie podaje się. Dowódca plutonu wyznacza zastęp kierunkowy, który po rozsypywaniu się, porusza się w oznaczo-

nym kierunku, a inne rozsypują się od niego ruchem skośnym. Żołnierze po rozsypaniu się w łańcuch, *posuwając się naprzód*, ciągle powinni zwracać uwagę na swego dowódcę i podawane przez niego znaki. Nie wolno żołnierzom wyprzedzać swych zwierzchników, gdy idą lub biegną naprzód. Dopiero, gdy dowódca plutonu padnie na ziemię lub klęknie, zastępowi mijają go 4 kroki i wykonywają ten sam ruch, żołnierze mijają zastępowych o 2—3 kroki i również wszyscy padają lub klękają, zależnie od znaku wydanego przez dowódcę. Przy skokach (przebiegach) wprzód, pierwszy wybiega dowódca posuwającego się oddziału, a za nim natychmiast wybiegają żołnierze, lecz znów mijać zwierzchnika im nie wolno. Przy „padnij!” lub „klęknij!” żołnierze przyjmują postawę odpowiednią, zwracając jednak uwagę na to, by dobrze wykorzystywać teren, a po przyjęciu postawy „klęknij!” lub „padnij!” ładują broń. Jeśli pluton walczy samodzielnie lub jeśli znajduje się na skrzydle, po części wykonawczej komendy: „**Rozsyp się!**” uprzednio wyznaczeni szeregowcy na ubezpieczenia skrzydłowe (t. zw. *szerpacz*) natychmiast biegiem wysuwają się o 100—300 kroków w bok od skrzydła. Osłona winna składać się z 2—3 ludzi. Przy plutonie walczącym samodzielnie dowódca zostawia rezerwę np. 2 zastępy, wówczas w zapowiedzi dowódc-

ca wymienia „1 i 2 zastęp—w łańcuch! 3 i 4 w rezerwie“..., a na kom. wykonawczą — „Rozsyp się!“ zastępy w rezerwie przyjmują postawę „*padnij!*“. Żołnierze winni wykonać przy rozsypywaniu się w łańcuch bardzo szybko przejście z dwuszeregu w szereg lub z kolumny pochodowej (czwórkowej) w szereg. Jest to część zmiany szyku, która powinna być wykonaną możliwie szybko — dalsze rozsypywanie w łańcuch z szeregu może być już *stosunkowo* nieco wolniejsze. Przy rozsypywaniu się w łańcuch dyrekcję podaje dla zastępu zastępowy, środek zastępu idzie za zastępowym na 2 kroki, do środka równają pozostali szeregowcy zastępu. Zastępowi bezustannie śledzą za dowódcą plutonu i czekają od niego znaków. Skrzydłowe zastępy powinny wykonywać rozsypywanie się najszybciej, by środkowe mogły mieć miejsce na rozwinięcie się. Zastępowi powtarzają za dowódcą plutonu rozkaz—„Rozsyp się!“ znakiem.

Strzelanie w łańcuchu.

§ 123. Ogień w łańcuchu może być: pojedynczy (wolny, szybki i oznaczoną ilością nabojów) i salwami.

§ 124. Aby rozpocząć *ogień pojedynczy*, dowódca plutonu, wskazawszy—1) *cel*, do które-

go należy strzelać, i 2) *wysokość celownika*, komenderuje:

a) Dla *wolnego ognia pojedynczego*: „*Ogień pojedynczy, zastępami* (lub „*ogniwami*“...) — **Strzelać!**“.

Zastępowi powtarzają komendę dowódcy plutonu: „*Ogień pojedynczy!*“ i wskazują kolejność strzałów, komenderując: „*Od prawego* („*od lewego*“...) — **Strzelać!**“ lub „*Ogień pojedynczy, ogniwami od prawego* („*od lewego*“...) — **Strzelać!**“.

b) Dla *ognia szybkiego*: „*Szybko* — **Strzelać!**“.

Zastępowi wydają komendę: „*Szybko od prawego* („*od lewego*“... lub „*ogniwami od prawego*“... „*ogniwami od lewego*“...) — **Strzelać!**“.

c) Dla *ognia oznaczoną ilością naboju*: „*Paczkami* — **Strzelać!**“.

Używa się tego rodzaju ognia, gdy chodzi o największe przyspieszenie szybkości strzelania. Każdy żołnierz ładuje i strzela, o ile widzi cel, możliwie najszybciej. Pod p.p. b) i c) żołnierze strzelają bez kolei.

§ 125. Dla przerywania ognia pojedynczego dowódca plutonu wydaje szereg gwizdków urywanych, powtarzanych przez zastępowych lub komendę: „**Bezpiecznik!**“. W obydwóch wypadkach, gdy któryś żołnierz ten rozkaz usłyszy, obowiązany

Ergebnis
Heeresarchiv - Zweigstelle
Danzig

jest wypełnić go sam i kilka razy głośno w stronę sąsiadów swych powtórzyć. W ten sposób rozkaz przechodzi po całej linii z ust do ust. Przy zupełnym zaprzestaniu walki ogniowej po komendzie „*Bezpiecznik!*“ dajemy komendę „*Rozładuj—broń!*“. Przy strzelaniu oznaczoną ilością nabo-
jów żołnierze wystrzelawszy tę ilość nabo-
jów sami przestają strzelać.

§ 126. Strzelanie *salwami* odbywa się w całym *plutonie* lub *zastępami* według zasad wskazanych w §§ 36 i 37, lecz bez określenia pozycji strzelcowej.

Poruszenia łańcucha.

§ 129. Dla przesunięcia łańcucha *krokiem* dowódca plutonu nakazuje zaprzestanie ognia, wydając komendę: „*Bezpiecznik!*“ lub szereg gwizdków urywanych, poczem określa cel, porządek, miejsce i długość przebiegu, ewentualne przesunięcie frontu odcinka (np. „*Obsadzić wzgórze od drogi do lasu! Zastępami od prawego (od lewego) skrzydła! Dyrekcja brzeg lasu (lub za mną). 50×!*“, poczem albo sam idzie naprzód i wówczas cały pluton natychmiast idzie za nim, albo też wydaje komendę: „*Naprzód!*“, po której żołnierze natychmiast wstają i idą, gdzie im wskazano, przyczem dowódca zastępu dyrekcyjnego w ruchu komenderuje: „*Ogniwo 1-e (2-e i t. d.)*“.

Dyrekcja brzeg lasu!“ lub *„Ogniwo 1-e! Za plutonowym!*“. Inni zastępowi powtarzają, o ile trzeba, komendę dowódcy plutonu. Zatrzymanie plutonu odbywa się tak, jak w §§ 121 i 122. Jeśli dowódca plutonu sam idzie wraz z plutonem, to zwykle długości skoku nie określa. Skoki powinny być możliwie krótkie.

Przy *pojedynczym przebieganiu* trzeci żołnierz zrywa się, gdy pierwszy już zajął wskazaną pozycję, a drugi jest na połowie drogi. Najlepiej skoki jest wykonywać pojedynczo we wszystkich zastępach jednocześnie. Żołnierz tak się musi orjentować w kierunku biegu, by nie biedz skośnie i nie wchodzić na frontowe pole obstrzału pozostałych szeregowców. W chwili wykonywania skoku żołnierze, przed zerwaniem się do przebiegnięcia i po wykonaniu skoku, wzmacniają ogień, by dać lepszą osłonę przebiegającym. Wszyscy żołnierze muszą się zawsze natychmiast i jednocześnie zrywać.

§ 130. *Gdy cały pluton przebiega*, prowadzi go dowódca plutonu, który po komendzie: „*Naprzód!*“ dodaje jeszcze: „*Biegiem!*“.

§ 131. *Przy przebiegach zastępami* dowódca plutonu określa zastępowym cel i odcinki, które mają zająć oraz porządek w przebiegu. Zastępowi każą w swych zastępach zaprzestać ognia wskazawszy ogniwo kierunkowe i dyrekcję (np.

„Ogniwo 3-e! Dyrekcja brzoza! lub za mną!“ komenderują: „Naprzód!—Biegiem!“, lub sami wybiegają. Jeżeli punkt określony przez dow. plutonu nie może być zajęty przez jeden przebieg, to zastępowi mogą zatrzymywać się z zastępami po drodze dla odpoczynku w najodpowiedniejszych miejscach tyle razy, wiele będzie potrzeba. Zastępy, które jeszcze pozostały, poczynają szybko strzelać, a gdy zastępy, które już przebiegły, przybędą na nową pozycję i rozpoczną ogień — daje znak pozostałym zastępom, a te, zaprzestawszy ognia, poczynają przebiegać.

§ 132. *Przebiegi ogniwami i pojedynczo* tak samo się wykonywa, jak w zastępach. Przebiegi można wykonywać czołgając się. Zastępowi wyznaczają kolejność w ogniwach i *osobiście* prowadzą ogniwa kierunkowe (żołnierzy kierunkowych) na miejsce, wyznaczone przez dowódcę plutonu. Upatrzywszy tam dogodną dla zastępu pozycję, podają innym ogniwom znak do ruchu. Starsi w ogniwach powinni starać się jaknajszybciej podbiedz (podczołgać się) ze swemi żołnierzami do posuniętych naprzód.

§ 133. Poruszenia łańcucha *wstecz* wykonywa się tak samo jak wprzód, tylko zamiast komendy: „Naprzód!“ używa się „Wstecz!“. Dowódca plutonu przed poruszeniem tak samo wskazuje pozycję na jaką ma się łańcuch cofnąć.

Zmiana kierunku.

§ 135. Zmiany kierunku plutonu (krokiem, biegiem i czołgając się) wykonywa się jednocześnie całym łańcuchem, na miejscu i w marszu według p. b) § 71 (na wskazany przedmiot) i prawideł ruchu łańcucha.

§ 136. Zmiany kierunku łańcucha na miejscu przebieganiem *zastępami*, *ogniwami* lub *pojedyńczo* wykonywa się w ten sposób, że na rozkaz dowódcy plutonu jeden zastęp przyjmuje żądany kierunek, a inne przystosowują się do odpowiednich jego rozkazów. Zastępy przebiegają na nowy front na komendę (znaki) swych zastępowych. Zmiana kierunku zaczynać się musi od tego skrzydła, w którą stronę chcemy go zmienić.

Atak i uderzenie na bagnety.

§ 137. Pluton, który podsunął się na 50 kroków do nieprzyjaciela może uderzyć z miejsca na *bagnety*. Jeżeli nie można podejść (podbiegnąć, podczołgać się) do nieprzyjaciela tak blisko, wykorzystując jednakże osłony terenu, to łańcuch idzie do ataku od ostatniej pozycji otwarcie, aż do tej odległości (około 50 kroków), od której może uderzyć na bagnety.

Uwaga. Atak na umocnioną pozycję nazywa się *szturmem*.

§ 138. Przed atakiem i przed uderzeniem na bagnety dow. plutonu wyjaśnia żołnierzom cel działań i kierunek natarcia.

§ 139. Uderzenie na bagnety z miejsca rozpoczyna się po komendzie dow. plutonu: „Hurra!“ Wtedy żołnierze szybko wstają i odrazu z okrzykiem: „Hurra!“ rzucają się na nieprzyjaciela, skupiając się w biegu wokół najbliższych dowódców.

§ 140. Przed pójściem do ataku dow. plutonu komenderuje: „*Do ataku — Naprzód!*“ Zastępowi i starsi żołnierze w ogniwach powtarzają tę komendę. Wszyscy żołnierze szybko wstają i idą, równając się i *strzelając po drodze* do nieprzyjaciela. W odległości 50^x od nieprzyjaciela dow. plut. wydaje komendę „Hurra!“ i wybiega wprzód. Żołnierze przestają strzelać, szybko z okrzykiem „Hurra!“ rzucają się na wroga na bagnety, skupiając się w biegu do najbliższych dowódców.

§ 141. Jeśli atak ma być skuteczniejszy *bez strzelania w posuwaniu się naprzód*, to dowódca plutonu komenderuje „*Bezpiecznik! Do ataku — Naprzód!*“ i sam idzie na przodzie plutonu. Zastępowi powtarzają komendę i wychodzą wprzód. Żołnierze idą szybkim krokiem, trzymając „do biegu broń“. Na komendę dowódcy plutonu: „Hurra!“ wszyscy jednocześnie rzucają się na bagnety.

Dodatek 3-ci.

Przepis służby polowej.

Tekst paragrafów wymienionych w tej książce.

Wywiady.

§ 61. Wywiad da tylko wtedy dobre rezultaty, gdy będzie prowadzony energicznie i gdy podjazdy będą oznajmione z ogólnym celem wywiadów, a to dla tego, żeby mogły odróżnić wiadomości ważne od mniej ważnych.

Przy poszukiwaniu nieprzyjaciela należy wykryć jego obecność na wskazanym obszarze lub kierunku, obserwując drogi, przeglądając wsie, wpytując mieszkanców, przejmując korespondencję pocztową i telegraficzną i t. d. Wszedłszy w czucie z nieprzyjacielem należy określić siły i ugrupowanie jego przednich i głównych oddziałów, chociażby w ogólnych zarysach, jeżeli przeciwnik znajduje się w znacznej odległości; im bliżej przeciwnik, tym wiadomości powinny być dokładniejsze.

Jeżeli *nieprzyjaciel* znajduje się w marszu, określa się drogi i kierunek pochodu, siłę i skład kolumn i miejsca gdzie zatrzymywały się na odpoczynek. Jakkolwiek na zasadzie obserwacji poruszeń oddziałów osłaniających główne kolum-

ny przeciwnika, można określić skład ich i siłę, jednak należy starać się przeniknąć w głąb obwodu wojsk nieprzyjacielskich, w przerwy między kolumnami, działając oddzielnymi podjazdami (pieszemi patrolami) lub otwartą siłą.

Wykonywając wywiad *nieprzyjaciela na od-poczynku*, należy zbadać miejsca i sposób rozłożenia jego wojsk, ich siłę i skład; żeby to osiągnąć należy dotrzeć skrycie lub przerwać się jawnie w obszar rozłożenia wojsk przeciwnika. Przybliżone pojęcie o rozłożeniu wojsk nieprzyjacielskich i ich sile można powziąć na podstawie określenia rozciągłości i porządku ich oddziałów ubezpieczenia.

Wykonywając wywiad *nieprzyjaciela w jego formacji bojowej* bada się: kierunek i rozciągłość jego frontu; czy miejscowe przedmioty i obronne punkty są zajęte przez jego piechotę i jakimi siłami; charakter i rodzaj umocnień i sztucznych przeszkód; przedmioty w terenie niezajęte przez nieprzyjaciela, a znajdujące się w pobliżu jego skrzydeł; pozycje jego artylerji i jej posterunki obserwacyjne; pozycje rezerw; dostępy do nieprzyjacielskich pozycji z frontu i skrzydeł. Wiadomości te zdobywa się, wysyłając podjazdy i patrole wywiadowcze, wywołując ogień ze strony przeciwnika, a w razie potrzeby odrzucając jego małe oddziały, żeby móż wejść w możli-

wie blizkie czucie z głównymi siłami; jazda działa przy tem w konnym lub pieszym szyku.

§ 72. Dowódca podjazdu (oddziału wywiadowczego) podaje się:

1) Wiadomości o nieprzyjacielu.

2) Wiadomości o własnych oddziałach,

3) Zadanie, powierzone podjazdowi lub oddziałowi (cel wywiadu, kierunek lub pas jego działania, do jakiego krańcowego punktu lub linii ma dojść podjazd, czas wykonania).

4) Komu i gdzie posyłać doniesienia; kiedy wysyłać doniesienia terminowe, jeżeli są projektowane posterunki łączące („relais“, „promieźutocznija zastawy“), to gdzie one będą wystawione i jak będą się posuwać w miarę marszu oddziału wywiadowczego.

5) Wiadomości o sąsiednich podjazdach (oddziałach wywiadowczych).

6) Gdzie podjazd ma wrócić.

Wskazówek dla działań dowódcy podjazdu (oddziału wywiadowczego), *nie włącza się* do piśmiennego rozkazu, otrzymuje je on *ustnie* lub w oddzielnej instrukcji, którą niszczy się po przeczytaniu przez dowódcę podjazdu.

§ 75. Dowódca podjazdu, po należytem opanowaniu otrzymanego zadania, sprawdza czy pod-

jazd jest dostatecznie zaopatrzone w przedmioty niezbędne do pełnienia służby wywiadowczej i w żywność; objaśnia swoim ludziom zadanie wywiadu i plan jego wykonania, naznacza swych zastępców i ustala kilka najprostszych znaków umówionych. W razie potrzeby bierze przewodnika, którego ma na oku.

§ 110. Dowódcy patrolów i oddziałów wywiadowczych otrzymują instrukcję, w myśl § 72.

Oddział ubezpieczenia.

§ 186. Dowódca *kompanijnego odcinka ubezpieczenia* dzieli go na *odcinki straży* i dla każdego takiego odcinka naznacza *straż*, w sile nie mniejszej niż pluton piechoty, z dodaniem nie mniej niż dwóch jeźdźców, dla przesyłki doniesień (Drogi nie mogą być granicami odcinków straży).

§ 187. Kompanja wystawia nie więcej niż 4 straże; jedna z nich nazywa się *główną*.

§ 188. *Oddalenie się straży* od wojska ubezpieczonego warunkuje się czasem potrzebnym dla tego wojska do przygotowania się do boju, t. j. zależy od wielkości oddziału ubezpieczonego, a także od szerokości i głębokości jego rozłożenia się na odpoczynek; w każdym razie, straż wysuwa

się w stronę przeciwnika o tyle, żeby ochronić wojska ubezpieczane od ognia artylerji przeciwnika przy jego natarciu na oddział ubezpieczenia.

§ 189. *Straż główna* podtrzymuje straże swego odcinka; zajmuje ona miejsce tam, gdzie najbardziej prawdopodobna jest konieczność pomocy; w razach wyjątkowych może być wysunięta na linję innych straży.

§ 190. Każda straż wystawia *posterunek* (złożony z wartownika i zastępcy), a to dla swego własnego ubezpieczenia, a także dla wskazywania miejsca straży tym, którym tam przejść trzeba.

§ 191. *Straże* rozkładają się przy drogach, jeżeli są one w ich odcinku, zajmują miejscowe przedmioty, przydatne do obrony, i umacniają je; jeżeli takich przedmiotów w terenie niema, to sypią okopy, maskując je.

§ 192. W celu ubezpieczenia swego odcinka strażę wystawiają *placówki*, te zaś zajmują miejsca, z których można dogodnie obserwować jaknajwiększą przestrzeń, przytem w takiej od siebie odległości, żeby każda placówka, o ile możliwości, mogła widzieć w dzień całą miejscowość aż do sąsiednich placówek i żeby ze skrzydłowych placówek widać było miejscowość do najbliższych placówek sąsiednich straży. Jeżeli temu ostatniemu warunkowi nie można zadośćuczynić, to dla ob-

serwacji przerw między placówkami wysyła się patrole ze składu straży.

Przy rozmieszczaniu placówek na wyniosłościach w noc ciemną, gdy z podnóża w górę lepiej widać niż z wierzchołka na dół, należy stawiać placówki u podnóża wyniosłości lub na stokach gór; jeżeli stoją one na wewnętrznym stoku, to na zewnętrznym zwróconym w stronę przeciwnika, należy wystawiać placówki ukryte, żeby zabezpieczyć sobie posiadanie grzbietu góry.

§ 193. W miejscowościach odkrytych i płaskich można placówek w dzień nie wystawiać; wtedy straż wystawia tylko wedetę dla własnego ubezpieczenia i obserwacji na całym odcinku straży.

§ 194. Placówki wysuwa się przed straż na odległość do $\frac{1}{2}$ wiorsty.

§ 195. Każda placówka składa się najmniej z 7 ludzi, w tej liczbie dowódca placówki.

§ 196. Dowódca kompanijnego odcinka może wystawiać na jego obwodzie, w miejscowościach poprzecinanych, przed frontem odcinka lub na odsłoniętych skrzydłach, oprócz placówek, t. zw. *placówki ukryte* („siekriety“).

§ 197. Straże wysyłają *patrole* dla przegłędania miejscowości, leżącej przed frontem odcinka, dla utrzymywania łączności z sąsiednimi strażami i dla sprawdzania czujności placówek; prócz tego straż główna wysyła patrole dla utrzymy-

wania łączności z głównymi strażami sąsiednich odcinków ubezpieczenia.

§ 198. *W nocy, podczas mgły lub zadymki należy zgęszczać linię placówek; w tym celu strażę wystawiają placówki łączące, wzmocnione w razie potrzeby na rozkaz dowódcy odcinka; patrole wysyła się częściej, zwiększa się również ilość placówek ukrytych. Skład odcinków ubezpieczenia może być przytem wzmocniony z rezerwy ubezpieczenia.*

Odzew i hasło.

§ 226. W celu odróżnienia swoich ludzi od obcych lub przebranych nieprzyjaciół, podaje się w sekrecie oddziałom pełniącym służbę ubezpieczenia dwa słowa: *odzew* i *hasło*, które wyznacza dowódca oddziału, działającego niezależnie, *na każdą dobę inne.*

Słowa te zaczynają się na tę samą literę; *odzew* jest nazwą miasta, *hasło* — nazwą przedmiotu z zakresu bytu wojskowego.

§ 227. *Hasło* podaje się dla poznawania swoich; *odzew* — służy dowódcom różnych oddziałów ubezpieczenia do sprawdzenia tożsamości osób, przybywających z ważnymi rozkazami lub poleceniami od wyższych dowódców, a również dowódcom podjazdów, patrolów i oddziałów, dla

upewnienia się czy spotkane przez nich także oddziały należy ostatecznie uznać za swoje, jeżeli pytanie: „Jakie hasło?“ („czto propusk?“) zadane było wcześniej przez dowódcę spotkanego oddziału.

Tylko od tego, kto prawidłowo powtórzył odzew, dowódcy oddziałów ubezpieczenia przyjmują podawany im rozkaz.

§ 228. Odzew i hasło w zapieczętowanej kopercie podaje dowódca oddziału ubezpieczenia— dowódcy odcinka ubezpieczenia; dowódcy samodzielnej straży i samodzielnej placówki — wysyłający ich dowódca.

§ 229. Odzew oznajmia się tylko oficerom i tym podoficerom, którzy pełnią obowiązki oficerów, a również dowódcom straży, podjazdów i patrolów; hasło oznajmia się wszystkim ludziom z oddziałów ubezpieczenia (forpoczt).

Służba oddziałów ubezpieczenia i obowiązki naczelników.

§ 248. *Dowódca straży* wypełnia rozkazy dowódcy odcinka ubezpieczenia i dowódcy oddziału ubezpieczenia.

Dowódca straży samodzielnej wypełnia rozkazy dowódcy ubezpieczenia (forpoczt) i rozkazy szefa jego sztabu, a jeżeli wystawiono rezerwę ubezpieczenia to i rozkazy dowódcy tej rezerwy.

§ 249. *Dowódca straży* (ubezpieczenia i samodzielnej), po zaznajomieniu się z miejscowością leżącą przed, na skrzydłach i po za strażą, oznajmia wszystkim swym ludziom: z której strony oczekiwany jest nieprzyjaciel, gdzie rozmieszczone są sąsiednie straże i straż główna, dokąd prowadzą drogi, jak nazywają się wsie okoliczne, czy pozwolonem jest przyjmować parlamentarzy i palić ogień, a także naznacza swego zastępcę.

Następnie, w zależności od otrzymanych rozkazów i okoliczności, wypełnia co następuje:

1) Osobiście rozstawia placówki na odcinku, powierzonym straży do ubezpieczenia, zaczynając od jednego ze skrzydeł odcinka straży; każdej placówce daje kolejny numer; sprawdza czy dowódcy placówek znają swe obowiązki; wskazuje na co należy zwracać specjalną uwagę i gdzie mieszczą się sąsiednie placówki; wysyła patrole dla utrzymania łączności z sąsiednimi strażami, obserwacji miejscowości, leżącej przed frontem odcinka i sprawdzania czujności placówek;

2) Dla bezpośredniego ubezpieczenia straży wystawia posterunek w takim miejscu, skąd mógłby obserwować wszystkie dostępy do straży i, o ile na to pozwala teren, widzieć największą ilość swych placówek; ustanawia kolejną zmianę ludzi posterunku (wartownika i zastępcy).

§ 250. Ludzie, pozostali po wystawieniu placówek i przesłaniu patroli, w *piechocie* zdejmują tornistry (plecaki); następnie połowa straży złożywszy karabiny w kozły, pozostaje w pełnym pogotowiu bojowym; druga zaś połowa straży, odchodzi nieco w tył i, ustawivszy karabiny w kozły, może spać, jednak nie zdejmując amunicji; w *jeździe*, ludzie zsiadają z koni i zdejmują mundsztuki; połowa ludzi pozostaje w zupełnym pogotowiu do siadania na koń, trzymając je w tym celu za cugle; druga zaś połowa straży karmi konie i prowadzi pojedynczo do miejsca pojenia. Jeżeli jest kryty budynek, to straż może z niego skorzystać; w jeździe konie można stawiać pod szopami, lecz nieogrodzonymi.

§ 251. Dowódca straży odpowiada za prawidłowe pełnienie służby i czujność placówek, za bojową gotowość straży do działań przeciwko nieprzyjacielowi, jak również za zawiadomienie w czasie właściwym swego dowódcy i sąsiednich straży o grożącym niebezpieczeństwie.

§ 252. Po rozstawieniu placówek naczelnik straży: 1) posyła dowódcy odcinka ubezpieczenia, a gdy straż jest samodzielną — dowódcy ubezpieczenia (forpoczt) lub dowódcy rezerwy ubezpieczenia, gdy jest ona wysuniętą, — doniesienie z załączeniem, w razie potrzeby, szkicu pobieżnego; 2) wydaje rozporządzenie o zaprowa-

dzeniu sygnalizacji, stosownie do otrzymanego rozkazu.

§ 253. Wszystkich pojedynczych ludzi, zatrzymanych przez placówki, dowódca straży bada i albo pozwala ich przepuścić, albo w razie wątpliwości, odsyła pod eskortą do głównej straży, lub gdy straż jest samodzielna — do dowódcy ubezpieczenia (forpoczt) albo dowódcy rezerwy ubezpieczenia, jeżeli takową wystawiono.

§ 254. Dla przyjęcia zatrzymanych przez placówki oddziałów lub zbiegów od nieprzyjaciela dowódca straży wysyła eskortę; po przybyciu odsyła ich pod tąż eskortą (parlamentarzy z związanymi oczami) do głównej straży, a przy straży samodzielnej do dowódcy ubezpieczenia (forpoczt— lub rezerwy ubezpieczenia, o ile takowa istnieje), ponawiając rozkaz eskortie, że nie wolno rozmawiać z parlamentarzami i odpowiadać na ich pytania.

§ 255. Wszystkie wiadomości o nieprzyjacielu dowódca straży odsyła natychmiast do straży głównej i do straży sąsiednich.

§ 256. Po otrzymaniu doniesienia o pojawieniu się nieprzyjaciela, lub usłyszawszy wystrzał, dowódca straży rozkazuje żołnierzom stanąć pod broń i działa stosownie do wskazań, podanych niżej w §§ 282—291.

§ 258. *Każda placówka dla obserwacji i własnego ubezpieczenia wystawia wedetę w składzie: czujki dla bezpośredniej obserwacji i zastępcę czujki—do pomocy czujce i podawania dowódcy placówki jego spostrzeżeń.*

§ 259. Czujka i zastępca czujki ustawiają się okok siebie na przodzie placówki w miejscu najbardziej dogodnym dla objęcia terenu wprost i po bokach; nie powinni oni być widoczni od strony nieprzyjaciela; dlatego, w zależności od położenia, mogą rozstawiać się według wskazówek dowódcy placówki: czujka — stojąc lub siedząc, a w dzień i leżąc, jeżeli inaczej ukryć się nie może, lub wdrapawszy się na jakikolwiek przedmiot wystający—drzewo, szczyt domu, dzwonicę i t. p. Zastępca czujki—siedząc lub leżąc, przy czym wtedy, gdy czujka ulokuje się na drzewie, szczycie i t. p., zastępca czujki ustawia się na dole.

W celu ukrycia wedety można usypać okop, koniecznie zamaskowawszy go.

Wedety powinny widzieć się w dzień wzajemnie: w nocy przestrzeń między wedetami badają patrole, wysyłane przez strażę.

§ 261. *Czujka jest obowiązany:*

- 1) nie opuszczać swego miejsca;

2) pilnie i uważnie obserwować, co się dzieje w stronie nieprzyjaciela i na skrzydłach, niczego nie lekceważąc i o wszystkim zauważonym donosząc dowódcy placówki przez swego zastępcę;

3) nikogo nie przepuszczać tak w stronę wojska ubezpieczonego, jak i w stronę nieprzyjaciela, oprócz patroli i placówek ukrytych swojej kompanji (szwadronu) i swych bezpośrednich zwierzchników, jeżeli zna ich osobiście; wszystkich innych ludzi, zbliżających się do wedety i przechodzących obok niej zatrzymywać w odległości 50—100 kroków okrzykiem „stój!“ a w nocy — jak tylko ich zobaczy; z zatrzymanymi ludźmi nie prowadzić żadnych rozmów.

4) jeżeli przechodzący linię wedet na okrzyk czujki „stój“ nie zatrzyma się, czujka strzela, uprzedziwszy o tem naprzód znakami; do zbliżających się żołnierzy armji nieprzyjacielskiej czujka może strzelać i bez okrzyku, jeżeli nie można dopuścić ich bliżej i przy pomocy placówki wziąć do niewoli; prócz tego czujka strzela żeby uprzedzić o nagłym niebezpieczeństwie;

5) podczas bezpośredniej obserwacji nieprzyjaciela należy dowódcę placówki zawiadamiać o każdym ruchu na pozycjach nieprzyjacielskich, o ich wzmocnieniu, lub osłabieniu, o wszelkiej zmianie u nieprzyjaciela, np. o zbiórce, ruchach,

o przybyciu lub odejściu wojska, o zwiększeniu, lub zmniejszeniu ogni, o zauważonym kurzu, lub zasłyszonym turkocie wozów i t. p.

§ 262. *Zastępca czujki* pomaga czujce w obserwacji i według jego wskazówek zawiadamia dowódcę placówki o wszystkim zauważonym z wedety lub podaje sygnał wzywający dowódcę placówki.

§ 263. Czujka i jego zastępca w piechocie zdejmują tornister (plecak) i zostawiają go placówce; w jeździe zsiadają z koni, które pozostawiają przy placówce. Karabin, nabity całkowitą ilością nabojów, z nastawionym na bezpiecznik kurkiem, żołnierze wedety powinni trzymać w ręku i nikomu nie oddawać. Zachowują zupełną ciszę, zabrania im się palić.

§ 264. *Pozostali ludzie placówki* rozkładają się w tyle o 10—15 kroków, w zasłoniętym miejscu lub w okopie, w zależności od terenu i pory dnia; mogą oni: w piechocie — zdejmować plecaki (tornistry) i odpoczywać, siedząc lub leżąc, lecz nie spać; w jeździe — wyjmują mundsztuki koniom, karmią je i prowadzą pojedynczo do pojenia.

Na rozkaz dowódcy placówki ludzie stają pod bronią, t. j. w piechocie — kładą plecaki (tornistry) i biorą karabiny do ręki; w jeździe — mundsztukują konie i siadają na koń, jeżeli placówka jest złożona z jezdnych i ma działać w konnym

szuku: mianowicie, kiedy do wedety zbliża się od strony nieprzyjaciela jakikolwiek oddział, kiedy czujka wystrzeli lub poda znak, uprzedzający o niebezpieczeństwie.

§ 265. *Dowódca placówki* spełnia rozkazy dowódcy straży i dowódcy odcinka ubezpieczenia. *Dowódca samodzielnej placówki* spełnia rozkazy tego dowódcy, z rozporządzenia którego została placówka wystawiona.

Dowódca każdej placówki odpowiada za *gotowość* i *czujność* swoich wedet. Ma on obowiązek:

1) przestrzegać ciszę i porządek w placówce (zabrania się głośno rozmawiać, gwizdać, spać; palić w dzień można);

2) wystawiając wedetę, wskazać czujce i jego zastępcy kierunek obserwacji i na co należy zwracać uwagę, miejsca sąsiednich wedet i jakie podawać znaki umówione;

3) często sprawdzać czujność wedet; luzować czujkę i jego zastępcę ludźmi z placówki kolejno, częściej niż co godzinę i nie rzadziej niż co 2 godziny (sam do kolei nie zalicza się);

4) po wezwaniu go przez wedetę umówionym znakiem lub przez zastępcę czujki, a również usłyszawszy wystrzał, podejść do czujki z bronią w ręku i po przekonaniu się o co idzie, wydać odpowiednie rozporządzenie;

5) przysłać doniesienia dowódcy straży o wszelkich zmianach zauważonych u nieprzyjaciela i w ogóle gdy czujka zauważy cośkolwiek ważnego;

6) w razie natarcia przeciwnika postępuje według wskazań, podanych niżej w §§ 282—291.

§ 266. Do zatrzymanych przez wedetę ludzi dowódca placówki podchodzi z 1 lub 2 ludźmi z placówki. Oddziały i pojedynczych ludzi, należących do swojej armji, zapytuje po cichu: „Jakie hasło?“. Jeżeli powiedzą prawidłowo i nie wzbudzają żadnych wątpliwości, nakazuje czujce ich przepuścić; jeżeli zaś hasła nie wiedzą lub powstają wątpliwości, dowódca placówki posyła do straży po eskortę, pod dozorem której odsyła ich do dowódcy straży. Jeżeli zna hasła, wiozący doniesienie, to żeby nie opóźnić dostarczenia takowego, dowódca placówki powinien odesłać go do straży, spieszonego, pod eskortą jednego z żołnierzy placówki.

§ 267. Zbiegom od nieprzyjaciela dowódca placówki rozkazuje złożyć broń, odejść nieco w tył i czekać, zwróciwszy się twarzą w stronę nieprzyjaciela, a kiedy przybędzie eskorta, po którą posyła do straży, oddaje ich eskortcie.

§ 268. W razie przybycia parlamentarza, jeżeli nie jest wzbronionem przyjmować ich, dowódca placówki nakazuje parlamentarzowi zsiąść

z konia i oczekiwać, zwróciwszy się twarzą w stronę nieprzyjaciela, a sam przesyła doniesienie dowódcy straży. Po przybyciu eskorty odsyła się parlamentarza do straży z zawiązanymi oczyma.

W żadne rozmowy z parlamentarzem nie należy wchodzić i na jego pytania nie odpowiadać.

W razie zakazu przyjmowania parlamentarzy, dowódca placówki oznajmia o tem przybyłemu i poleca mu natychmiast wracać.

Uwaga. Za parlamentarzy uważa się osoby, mający białą flagę (lub jakikolwiek znak biały) i sygnalistę lub trębacza.

§ 269. Do składu *posterunku obserwacyjnego* wyznacza się nie mniej niż 3 ludzi. Posterunek przeprowadza obserwacje, zmieniając się kolejno, przytem dowódca posterunku wchodzi w kolej.

W razie zjawienia się nieprzyjaciela, posterunek obserwacyjny postępuje stosownie do okoliczności, pamiętając, że główne jego zadanie — obserwować z oznaczonego punktu i w swoim czasie donieść dowódcy, który go wysłał.

§ 270. *Patrole* dla badania miejscowości i dla utrzymywania łączności wysyła się w składzie 3 do 5 ludzi; patrole sprawdzające (ronty) — dla sprawdzania czujności wedet — zwykle w składzie 2 ludzi.

W razie możności patrole, utrzymujące łączność, należy wysłać konne.

§ 271. Jednego z żołnierzy patrolu mianuje się jego dowódcą; podlega on rozkazom dowódcy, wysyłającego patrol. Dowódcy patrolu wskazuje się kierunek ruchu i cel, w jakim wysła się patrol, a także podaje mu się „odzew“.

§ 272. Podczas marszu patrole powinny być ostrożne i uważne, żeby nie dać się pochwycić przeciwnikowi. Zabrania się im palić i rozmawiać głośno.

§ 273. Patrol, wysłany dla utrzymania łączności, powinien dojść do straży, do której jest posłany; dowódca patrolu zjawia się do naczelnika straży, raportuje o wszystkim co zauważył w drodze i prosi o pozwolenie powrotu. Wróciwszy powinien złożyć o wszystkim raport dowódcy który go wysłał.

§ 274. Patrol wysłany dla sprawdzenia placówek (ront) powinien przekonać się czy czujka i czy pozostają w należytem pogotowiu inni żołnierze placówki.

§ 275. Patrole, wysyłane dla zbadania terenu, leżącego przed frontem, otrzymują określone wskazówki, co do kierunku marszu, czasu trwania obserwacji danego obszaru i na co mają zwracać uwagę; podczas marszu przeglądają wszystkie zasłonięte miejsca, od czasu do czasu zatrzymują się i przysłuchują.

§ 276. Przy spotkaniu się w czasie wywiadu z pojedynczemi ludźmi nieprzyjaciela, patrole chwytają ich i odprowadzają do najbliższej placówki lub straży, poczem idą dalej; przy spotkaniu z podjazdami lub oddziałami pieszemi nieprzyjaciela, śledzą je z ukrycia, podając o tem wiadomość do straży; podobnie w razie ujawnienia natarcia nieprzyjaciela.

§ 277. *Placówka ukryta* składa się z kilku ludzi (najmniej 3), umieszczonych w ukryciu. Wystawia się ją dla wzmocnienia obserwacji nieprzyjaciela w nocy, a w pewnych wypadkach i w dzień.

§ 278. Żołnierze przeznaczeni do placówki ukrytej, starają się przedostać niewidocznie na miejsce im wyznaczone, zachowują ciszę (nie palą, nie rozmawiają), nasłuchując, czy nieprzyjaciel nie zbliża się, nikogo nie zatrzymują i nikogo nie pytają. O wszystkim zauważonem zawiadamiają strażę lub placówkę, podając jakikolwiek znak umówiony, lub posyłając jednego żołnierza do placówki lub do straży.

§ 280. Jeżeli nieprzyjaciel natknie się na placówkę ukrytą, napadnie nań, lub placówka ukryta zauważy natarcie znacznych sił przeciwnika z tak bliskiej odległości, że nie zdąży zawi-

domić o tem straży w inny sposób, winna rozpocząć strzelać i w ten sposób dać znać o zjawieniu się nieprzyjaciela.

Ogólny charakter
działań ubezpieczenia (forpoczt)
w czasie natarcia nieprzyjaciela.

§ 282. W razie natarcia nieprzyjaciela na forpocztę (ubezpieczenie), oddziały ubezpieczenia odpierają przeciwnika; przy mocnym naporze wstrzymują go, by wojsko ubezpieczane miało czas przygotować się do działania.

§ 283. Jeżeli zbliżają się pojedynczy ludzie lub niewielkie oddziały nieprzyjaciela, *placówki* starają się schwytać je lub odpędzić własnymi siłami.

Sąsiednie placówki pomagają sobie wzajemnie, w tym celu odpoczywający ludzie placówki idą na pomoc lub rozpoczynają ogień; wedety pozostają na swoich miejscach.

§ 284. *Straż* odpiera nieprzyjaciela, stosując się do okoliczności razem z placówkami, nie przerywając łączności z sąsiednimi strażami. W razie potrzeby, gdy straż nie będzie w możności odrzucić przeciwnika, główna straż odcinka może jej dać poparcie. Bez rozkazu dowódcy od-

cinka ubezpieczenia straż nie może opuścić swego stanowiska.

§ 285. Przy natarciu nieprzyjaciela na cały front odcinka ubezpieczenia, dowódca tegoż kieruje działaniami wszystkich swoich straży, postępując stosownie do okoliczności i w zależności od terenu; bez rozkazu dowódcy oddziału ubezpieczenia kompanja (szwadron) nie opuszcza swego odcinka.

§ 286. Odcinki ubezpieczenia, którym nieprzyjaciel bezpośrednio nie zagraża, współdziałają w miarę możliwości z atakowanym sąsiadem, nie przerywając jednakże wykonywania obowiązków straży na swych odcinkach.

§ 287. Dowódca *oddziału ubezpieczenia*, w razie potrzeby podtrzymuje zaatakowany przez nieprzyjaciela odcinek i pomaga mu odrzucić nieprzyjaciela; jeżeli nieprzyjaciel naciera takimi siłami, że odrzucić go nie można, lub naciera na całym froncie oddziału ubezpieczenia, wstrzymuje go uporczywie w pasie ubezpieczenia, dając czas wojskom ubezpieczonym na przygotowanie się do walki i wykonanie niezbędnych do tego ruchów.

§ 288. Oddział ubezpieczenia może się cofnąć tylko z rozkazu dowódcy wojsk ubezpieczonych.

§ 289. *Samodzielne straże i samodzielne placówki*, w razie zaatakowania ich przez nie-

przyjaciela, działają, stosownie do okoliczności, we wzajemnej łączności i nie mogą opuścić swych stanowisk bez rozkazu dowódcy, który ich wysłał. Jeżeli za samodzielnymi strażami wystawiona jest rezerwa ubezpieczenia, to dowódca jej postępuje stosownie § 287.

§ 290. Działając przeciwko nieprzyjacielowi, wszystkie oddziały ubezpieczenia powinny *określić jego siły, ugrupowanie ich, i jakie mianowicie oddziały nieprzyjaciela* mają przed sobą.

§ 291. Po odparciu nieprzyjaciela, oddziały ubezpieczenia zajmują dawne miejsca, jeżeli niema rozporządzeń o innym ugrupowaniu ubezpieczenia zależnie od przebiegu walki.

O słońa w marszu.

§ 358. W skład *straży marszu* naznacza się przeważnie jazdę. Jeżeli straż marszu składa się z piechoty, to dodaje się chociaż kilku jeźdźców dla przesyłania doniesień i jeżeli to możliwe, dla patrolowania.

Dla najbliższego ubezpieczenia straż wysyła *patrole*.

Straże wysyła się na przybliżoną odległość skutecznego ognia karabinowego. Patrole wysyła się ze straży marszu na odległość zwykłego strzału karabinowego t. j. na $\frac{1}{2}$ wiorsty. Patrole winn

znajdować się w takiej od siebie odległości, by nie tracić się wzajemnie z oczu.

§ 390. *Dowódcy straży marszu*, wysyłając od siebie patrole, powinni dać im wskazówki, w jakim kierunku iść mają, w jakiej odległości trzymać się od straży i na co zwracać największą uwagę.

W terenie otwartym wysyła się mniej patroli i na większą odległość; w terenie pokrytym, poprzerynanym, oraz podczas mgły i niepogody, ilość patroli zwiększa się i mają się one trzymać bliżej straży.

§ 391. Straże marszu przechodząc miejsca wązkie, lasy, wsie, zwiększają czujność i ostrożność. Badając szczegółowo miejscowość, nie powinny one jednak zatrzymywać wojska idącego za nimi; dlatego, gdy przedmiot obserwacji jest duży, *zawczasu* wysyła się nowe dodatkowe patrole.

§ 392 *Dowódcy straży marszu*, po otrzymaniu jakiegokolwiek doniesienia od podwładnych sobie patroli, starają się sprawdzić je osobiście, zwłaszcza jeżeli zawierają coś ważnego; po sprawdzeniu otrzymanych wiadomości, wysyłają *Własne doniesienia*.

§ 393. Podczas postoju straże marszu prowadzą ubezpieczenie w dalszym ciągu; zajmują

przytem punkta w terenie, przydatne do obrony i umieszczają się w ukryciu przed nieprzyjacielem.

§ 394. W razie zjawienia się nieprzyjaciela straż marszu odpierają go i prowadzą wywiad. Gdy przeciwnik atakuje, zajmują w terenie przedmioty miejscowe i działając wspólnie, powstrzymują przeciwnika; przy pierwszej możności straż marszu powinny posuwać się dalej.

§ 395. *Patrole* winny wykryć zawczasu obecność nieprzyjaciela, żeby zabezpieczyć straż marszu jak również ogólny ruch wojsk od niespodziewanego napadu. Powinny one badać teren, leżący *na przodzie* i po *bokach* drogi na możliwie *największej przestrzeni*, zwracając szczególną uwagę na przedmioty, mogące ukryć nieprzyjaciela (lasy zagajniki, wąwozy i t. p.).

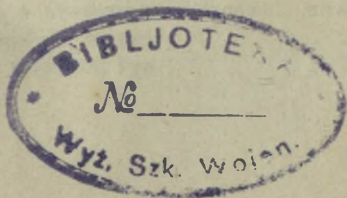
§ 397. Spotykanych po drodze ludzi patrole zatrzymują i odprowadzają do dowódcy straży marszu który ich bada. Po zauważeniu kurzu, ogni, blasku broni, zjawienia się nieprzyjaciela, dowódca patrolu niezwłocznie zawiadamia o tem dowódcę straży lub dowódcę oddziału wysyłającego patrol, a sam prowadzi badanie w dalszym ciągu, dla wyjaśnienia tego co zauważył.

Patrol daje znać wystrzałem o zjawieniu się nieprzyjaciela tylko wtedy, jeżeli spotka się z nim niespodziewanie i nie ma czasu posłać doniesienia.

§ 398. Podczas postoju patrole zatrzymują się w tym samym porządku, w jakim maszerowały, wybierając miejsca, skąd wygodniej obserwować teren okoliczny, nie będąc samemu widzianym.

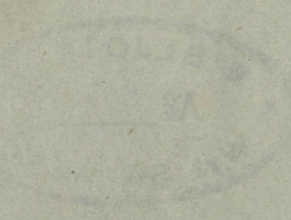
§ 399. Patrole przechodzą od jednego punktu obserwacyjnego do drugiego, zajmując je kolejno. Żołnierze patrolu idą oddzielnie, nie tracąc się jednakże z oczu; jeżeli siła patrolu na to pozwala, dwóch żołnierzy, w tej liczbie dowódca patrolu, idą z tyłu pozostałych żołnierzy.

§ 401. Patrole zawiadamiają o wszystkim zauważonym, posyłając doniesienie lub podając znaki umówione; żeby sygnalizacja ta była zauważoną w tym oddziale, z którego wysłane są patrole, należy wyznaczyć w tym ostatnim żołnierzy do zwracania uwagi na podawane sygnały patroli.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

SPIS RZECZY.

Wskazania przewodnie
przygotowania do zadań bojowych szeregowca,
ogniwa zastępu i plutonu.

ROZDZIAŁ I.

Szkoła szeregowca, ogniwa i zastępu.

	Str.
Zasady ogólne	1
Zastosowanie ognia	3
Wyszukiwanie celów	7
Ocenianie odległości „na oko“	8
Pokonywanie trudności miejscowych	9
Sygnalizacja we dnie i w nocy	9
Zastosowanie broni białej	10
Pojęcie o szyku i formacji bojowej	10
Szyk tyraljerski (rozsypany)	13
Przystosowanie się do terenu, rozumienie go i umie- jętność wykorzystania	15
Manewrowanie pod ogniem	18
Szkoła natarcia ogniwa i zastępu	20
Nauka wykonania ataku i uderzenia na bagnety	25
Ogólne pojęcie o służbie ubezpieczenia (o służbie forpoczt).	26
Zaznajomienie się z obowiązkami placówki, straży, patrolu i placówki ukrytej	29
Ogólna uwaga do rozdziału I-go	33

ROZDZIAŁ II.

Nauka plutonu.

Wskazówki ogólne	35
Organizacja zajęć.	36
Nauka wszelkich przepisowych formacji, ruchów i działań w szyku zwartym i rozwartym	37
Nauka plutonu w szyku tyraljerskim (rozsypanym)	39
Nauka taktyczna plutonu	43
a) Zastosowanie formacji szyku do okoliczności	43
b) Manewrowanie pod ogniem	46
c) Rozwiązanie zadań bojowych w strzelaniu	49
d) Rozwiązanie przez pluton różnych zadań bojowych o charakterze zaczepnym i obronnym	50
Nauka plutonu służby ubezpieczenia i wywiadowczej	55
a) Służba straży	55
b) Służba straży marszu	59
c) Wywiad	61
Ogólna uwaga do rozdziału II-go	63

ROZDZIAŁ III.

Przygotowanie do działań w nocy.

Wskazówki ogólne	65
Sposoby zapoznania się z wrażeniami nocy.	66
Ogólna uwaga do rozdziału III-go.	69

Dodatek 1-szy.

Tematy jako przykłady krótkich pogadanek z żołnierzami równoległe z nauką praktyczną	69
--	----

Dodatek 2-gi.

Przepis szyków piechoty

(Tekst paragrafów wymienionych w tej książce).

Znaki umówione (sygnały)	73
Szyk rozsypany (tyraljerski). Wskazówki podstawowe	71
Rozsypanie plutonu	81
Strzelanie w łańcuchu	86
Poruszenia łańcucha.	88
Zmiana kierunku	91
Atak i uderzenie na bagnety	91

Dodatek 3-ci.

Przepis służby polowej.

(Tekst paragrafów wymienionych w tej książce).

Wywiady	93
Oddział ubezpieczenia	96
Odzew i hasło	99
Służba oddziałów ubezpieczenia i obowiązki naczelników	100
Ogólny charakter działań ubezpieczenia (forpoczt) w czasie natarcia nieprzyjaciela	112
Oslona w marszu.	114
Spis rzeczy	119

Wzrost i rozwój

Wzrost i rozwój człowieka jest procesem ciągłym, który trwa do końca życia. Wzrost fizyczny jest najbardziej widocznym zjawiskiem, ale nie należy zapominać o rozwoju umysłowym i emocjonalnym. Wzrost fizyczny jest najszybszy w dzieciństwie i młodzieńczości, a następnie zwalnia i w końcu przestaje. Wzrost umysłowy i emocjonalny trwa do końca życia i jest procesem nieprzerwanym.

Wzrost i rozwój człowieka jest procesem ciągłym, który trwa do końca życia. Wzrost fizyczny jest najbardziej widocznym zjawiskiem, ale nie należy zapominać o rozwoju umysłowym i emocjonalnym. Wzrost fizyczny jest najszybszy w dzieciństwie i młodzieńczości, a następnie zwalnia i w końcu przestaje. Wzrost umysłowy i emocjonalny trwa do końca życia i jest procesem nieprzerwanym.

1917

Wzrost i rozwój człowieka jest procesem ciągłym, który trwa do końca życia. Wzrost fizyczny jest najbardziej widocznym zjawiskiem, ale nie należy zapominać o rozwoju umysłowym i emocjonalnym. Wzrost fizyczny jest najszybszy w dzieciństwie i młodzieńczości, a następnie zwalnia i w końcu przestaje. Wzrost umysłowy i emocjonalny trwa do końca życia i jest procesem nieprzerwanym.

10003/

1